

Syndikalismen

Nr 2 • 1944

Pris 75 öre

Innehåll:

En syndikalistisk deklARATION

Syndikalismen och demokratin

Av Ivar Bergegren

Produktionskommittéer och industriell demokrati

Av Wilhelm Grube

Den tyska republiken — en förpuppning av den preussiska militarismen

Av H. Rodriguez

Från Sovjet till totalitärstat

Av Albert Jensen

Kooperationen och den industriella demokratin

Av Folke Fridell

De mänskliga rättigheternas pånyttfödelse

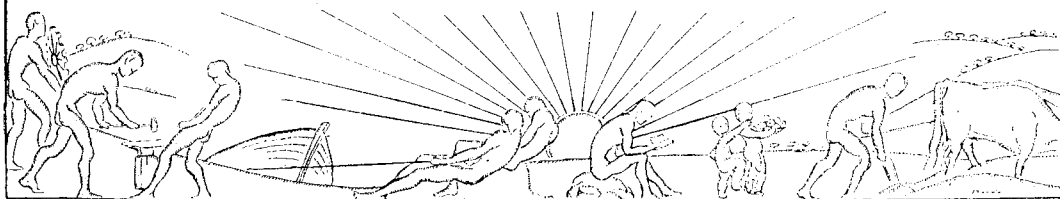
Av Karl Mörne

Freden måste byggas på folken

Av Karl Bondeson

Omslag: Fångarna, träsnitt av Walter Gube

SYNDIKALISMEN

En syndikalistisk deklARATION

Våra spanska kamrater ha sammanfattat sina erfarenheter från de gångna kampåren och sin syn på den situation, som skapats av det förhärjande världskriget i en proklamation, som samtidigt utpekar de för syndikalismen närmast liggande uppgifterna efter kriget. Aktstycket är synnerligen intressant och vi återge det här i sin helhet, ett lämpligt studium för alla intresserade och för alla syndikalister i främsta rummet.

Under de nya kamptider, som stunda efter nazismens och dess lydregimers sammanbrott, komma den revolutionära syndikalismens uppgifter och förpliktelser att vara mycket omfattande. Syndikalismens förkämpe i Spanien är Confederacion Nacional del Trabajo — C. N. T. Denna vår organisation måste taga sina uppgifter med den ansvarskänsla och beslutsamhet, som karakterisera vår rörelse.

Den revolutionära syndikalismen måste för det första med seghet hålla fast vid den hänsynslösa kamp, som pågår mot diktaturregimerna. Beträffande Spanien anse vi, att den mest överhängande och viktigaste uppgiften är Francoregimens krossande. Men märk väl, att vi tala om *regimen*, inte endast om Franco och om den fascistiska falangen, utan om alla de institutioner och organisationer, vilka inspirerade, organiserade samt hjälpte till att understödja det fascistiska upproret år 1936.

Den revolutionära syndikalismen måste delta i detta sociala krig, ensam eller i samver-

kan med andra. Utan att inställa sin egen verksamhet — vilken alltid skall fortgå — måste den sluta överenskommelser och utarbeta grundvalar för aktioner tillsammans med andra riktningar. Den måste välvilligt acceptera samarbete med alla de anständiga antifascistiska krafter, som ha samma omedelbara syften, för att därmed uppnå vad som vi skulle vilja kalla för brådskande mål. Samtidigt måste syndikalismen medvetet bevara sitt oberoende för att därmed i fortsättningen behålla fullkomlig aktionsfrihet, vilket är mycket viktigt. Syndikalismens revolutionära verksamhet kan naturligtvis inte inskränka sig till fascismens störtande. Efter dess fall uppstå nya problem för syndikalismen att lösa, för att kunna fullfölja sina uppgifter på den sociala omdaningens område.

Den revolutionära syndikalismen får inte, om en mer eller mindre vänsterbetonad provisorisk regering efterträder Franco och övertager funktionen att teoretiskt återställa folkfriheterna, öppet bekämpa denna. Men även om syndikalismen uttrycker sitt erkännande och sin solidaritet med dessa strävanden, får den inte principiellt sanktionera denna regering och kommande regeringars existens. Den revolutionära syndikalismen skall alltså inte erkänna regeringen som sådan och inte delta i densamma, utan måste som alltid hänvisa till regeringsarbetets reaktionära och skadliga konsekvenser. Den revolutionära syndikalismen måste således avböja att bli en regerings blinda

instrument. Den revolutionära syndikalismen får icke begå självmord, ty därmed skulle den döda de arbetande klassernas enda verkliga förhoppning på befrielse. Hittills ha nämligen arbetarna ständigt blivit bedragna av politikerna och framför allt av de auktoritära socialisterna. Omedelbart efter Francos fall är det emellertid inte nödvändigt att inta en helt negativ inställning till allt, som andra riktningar prestera till förmån för samhällets reorganisation. Tvärtom, ty den revolutionära syndikalismen kan delta, till och med entusiastiskt, i varje för folkets intresse nyttigt arbete, även om inte detta arbete har inletts eller propagerats av syndikalisterna själva. Men ett sådant samarbete får inte betyda en självuppgivelse av egen idé och organisation.

Den revolutionära syndikalismen får således inte ägna sig helt och hållet åt regeringskritiken, ty detta skulle endast vara en ofruktbar förbrukning av dess kraft. Den enda riktiga och fruktbara metoden för att bekämpa de regerandes metoder och auktoritära institutioner, består i att positivt prestera något i motsatt riktning, det vill säga arbeta utan inskränkning för folkets sak, utan att sikta på egna fördelar. Detta emedan den revolutionära syndikalismen är en del av detta folk.

När alla äro överens om, att det kapitalistiska samhällssystemet inte kan fortleva, när alla medge, att en djupgående revolution är nödvändig, när alla fordra och prisa denna revolution, så har den revolutionära syndikalismen uppgiften att uppmana folket — den enda faktorn som verkligen kan genomföra idén — att självt förverkliga denna revolution och till sitt eget bästa. Oberoende av regeringen skall syndikalismen ständigt arbeta för uppbyggandet av ett verkligt nytt näringsliv och på detta sätt övervinna kapitalismen, den yttersta orsaken till alla krigiska konflikter och motsättningar, och den sociala orättvisans grundval.

Utan att vänta order från regeringens höjder, utan att vänta på näringslivets "normalisering" efter de gamla riktlinjerna, utan att ett ögonblick fästa sig vid de tusen och en betänkligheter, som politikerna skola framföra mot folkets egna fria verksamhet, skall den revolutionära syndikalismen direkt sträva efter genomförandet av industrins socialisering. Det

vill säga i alla de fall, där arbetarnas majoritet önskar en sådan. Inom de industrier, där arbetarna på grund av bristande kunskap eller av hänsyn till politiken ännu inte äro beredda för frigörelsearbetet, skall den syndikalistiska rörelsen av all sin kraft medverka för att få arbetarna att handla.

Den revolutionära syndikalismen skall medarbeta i upprättandet och organiserandet av jordbrukskollektiver, vilka skola exploatera de exproprierade storgodsens jord. Syndikalismen skall även ägna sig åt organiserandet av den agrara kooperationen bland dem, som individuellt bearbeta jorden, för att därmed gynna en rationell framställning av jordens produkter, så att arbetet når fram till den högsta möjliga räntabilitet, och se till att även denna sektor kan inkorporeras i den allmänna, till hela folkets fördel organiserade ekonomiska processen.

Liksom inom industrin och lantbruket måste den revolutionära syndikalismen även intervensera på andra livets områden. Den måste aktivt gynna utvecklingen och arbetet inom alla folkliga institutioner, vilka ha till uppgift att ersätta tyranniets värdelösa och förslavande organisationer, vilka endast sträva till privilegiets och orättvisans upprätthållande. Verksamhetsfältet, som omfattar alla dessa nya arbetsuppgifter, är oändligt stort. Städernas försörjning med livsmedel och andra förnödenheter, folkhälsa och hygien, kroppskultur, social hjälp i sina många former, med ett ord, alla områden av verklig social verksamhet måste se oss i aktion.

Den revolutionära syndikalismen måste befinna sig i händelsernas centrum, men samtidigt måste dess hållning motsvara syndikalismens djupa humanistiska idéinnehåll. Rörelsen kan bevisa sin kvalitet genom sina skapelsers positiva värde, genom att bygga upp samhällsformer, vilka med fördel ersätta det kapitalistiska systemets produktions- och fördelningsmetoder, och genom att utföra sociala och offentliga tjänster, bättre än den föregivet oersättliga staten, så att folket drager verkliga fördelar ur de nya livsformer, som visa sig effektivare än statens gamla auktoritära sådana.

Den revolutionära syndikalismen måste vara

Syndikalismen och demokratin

Av Ivar Bergegren

V.

De hittillsvarande resultaten av vår undersökning om förhållandet mellan syndikalism och demokrati kunna vi sammanfatta på följande sätt: 1. Syndikalismen är i sin egen organisation, i sin taktik och till sitt eget syfte — betraktad isolerad från alla andra rörelser — demokratisk och antidiktatorisk. 2. Syndikalismen och den frihetliga socialismen i allmänhet (anarkismen) knyter an till den socialistiska idén, sådan den utvecklats i de demokratiska filosofierna, och till de i revolutionerna sedan det sjuttonde århundradet utvecklade frihetsidéerna och förbinder den revolutionära andan med kämpande demokrati. 3. Tillsammans med socialismen av alla riktningar avvisar syndikalismen den kapitalistiska, rent politiska demokratin som en halvhet. Den utvecklar socialismen ur kravet på fullkomlig frihet för alla, vilket i konsekvent tillämpning på de ekonomiska förhållandenas område strävar att övervinna principen om människors herravälde över andra människor samt i statens ställe sätta det organiserade samhället. 4. Syndikalismen strävar slutligen i revolutionära situationer icke efter diktatur, utan uppträder, allt

de arbetande massornas förtrupp i deras kamp för rättvisa och frihet och arbete för den djupa och sanna sociala omändring, som dessa mål nödvändiggöra. Med andra ord, den revolutionära syndikalismen måste beslutsamt ingripa, för att den sociala revolutionen inte må misslyckas.

efter sitt styrkeförhållande gentemot andra riktningar, genom propaganda resp. handling för demokratiskt-kooperativt socialistiskt uppbyggande, företrädesvis genom ekonomiska organisationer.

Syndikalismens kritiska hållning gentemot den traditionella demokratin kommer emellertid positivt till uttryck på ännu en annan, mycket väsentligt punkt. Trots sitt erkännande av det relativa framåtskridandet gentemot statsabsolutismen, som ligger i varje annan om än aldrig så ofullkomlig och centralistisk form av representationsdemokrati, sätter dock syndikalismen gentemot statsdemokratin över huvud taget sin idé om federalismen, som utgör kärnan i den frihetliga socialismen.

För att begripa vad federalismen betyder, är det nödvändigt att gå tillbaka till den moderna demokratin's andliga grundvalar. De så kallade "naturrättsliga" skolor, som i de borgerliga revolutionernas tidsålder präglade den demokratiska tanken, utgingo från antagandet av samhällsfördraget, mest bekant är Rousseaus "Contrat Social". Man antog, att det mänskliga samhället och staten uppstått i förhistorisk tid ur ett fredligt fördrag mellan härskare och behärskade. Av det fritt slutna fördragets faktum framgick, att de behärskade hade oförytterliga rättigheter, som ingen härskare kunde ta ifrån dem. Denna föreställning utgjorde ett oerhört framsteg gentemot den tidigare hysta föreställningen, enligt vilken furstar och herrar hade sin makt från Gud och icke voro skyldiga sina undersåtar någon räknenskap. Enligt "naturrättsfilosofin" hade ju de en gång i isolering levande människorna av fri insikt om fördelarna av politisk och social ordning grundat ett organiserat samliv och genom överenskommelse "underkastat" sig en härskare, som visserligen också å sin sida stod under fördragets lag. Uppkommen av ren kritik mot furstemakten måste denna filosofi leda till en motivering av revolutionen. Så var John Locke den segerrika engelska bourgeoisins filosof, och Jean Jacques Rousseau blev den franska revolutionens andlige förelöpare.

Men hela denna naturrättsfilosofi hade en märkvärdig svaghet, som å ena sidan hade sin grund i tänkandets begränsning genom de

inträdda förhållandena och å andra sidan berodde på den socialvetenskapliga forskningens dåvarande låga ståndpunkt. Typiskt för naturrättsföreställningarna hos den unga demokratin och den senare liberalismen är, att båda endast känna till två givna sociala faktorer: staten å ena sidan och dess undersåtar (som isolerade väsen) å den andra. Denna förutsättning för hela det socialvetenskapliga tänkandet motsvarade så till vida det reella tillståndet under de första århundradena efter medeltidens slut, som faktiskt endast dessa båda ting kunde iakttagas. Staten var på bästa väg till fursteabsolutismen, däremot hade den medeltida samhällningens sönderfallande och dess skråbundenhets upphörande, revolutionens framgång, försvagandet av kyrkans maktställning, återuppväckandet av den grekiska filosofin och konsten (renässansen), det vetenskapliga tänkandets mäktiga uppsving etc. till resultat, att en våg av individualism och en ny kult av personligheten utlöstes. Modern individualism och modernt statsväsen utvecklade sig i en epok och ur gemensamma rötter, men samtidigt i strid med varandra. Om naturrättens konstruktion var riktig, så måste människan egentligen betraktas som ett ursprungligen osocialt väsen, som endast på grund av förståndsmässig insikt hade grundat sociala band och underkastat sig auktoriteter, varigenom sedan rättens grundvalar utvecklats. Ordning, stat och rätt voro yttre mekaniska inrättningar, — de voro människans uppfinningar, som hon pålagt sig, men som icke uppstått med henne och icke voro givna av naturen. Den sociala gemenskapen uppfattades i denna filosofi därför alltid bara som ett samtidigt existerande av härskare och behärskade; däri bestod den politiska gemenskapens väsen över huvud taget. Problemet låg endast i att bekämpa de behärskades totala rättslöshet. Men mot denna lära vände sig snart en annan, som man efter dess nuvarande representanter kallar den sociologiska statsuppfattningen och som finner sin komplettering i läran om samhället. Hade staten, den auktoritär-centralistiska ordningen, över huvud taget uppstått genom ett fritt fördrag? Utgående från teologiska föreställningar hade redan kyrkofadern Augustinus sagt, att rövareband utgöra stater i smått, och att en stat utan rättvisa å sin sida icke är något annat än ett rö-

vareband. På 1300-talet kastades en arabisk forskare Ibn Chaldun i fängelse i Nordafrika, därför att han lärde, att alla historiskt kända stater uppstått genom underkuving av främmande folk. Comte och Dühring sade något liknande. Redan den tyska humanitetens tänkare Herder hade företrätt helt liknande tankar och skarpt vänt sig mot statskulten; tysken Gumplowicz blev den, som fullkomnade och utarbetade denna teori. Enligt honom ha alla stater uppstått genom en sammanstötning av olikartade sociala grupper, av vilka den ena underkuvat den andra genom krig; staten var den institution, med vars hjälp den segrande gruppen lät skaffa sig sitt livsuppehälle från den besegrade. Båda grupperna uppgåvo därmed sitt förstatliga, rent "samhälleliga" tillstånd; alla stater och klasskillnader i historien ha uppstått genom dylika sammanstötningar.

Den sociologiska statsidéen fullkomnades av Franz Oppenheimer, den store tyske vetenskapsmannen, vars verk fullbordades först för några år sedan. Han ansluter sig till Gumplowicz och Proudhon men medger, att den moderna staten efter talrika revolutioner utgör en blandning av arv från den historiska våldstaten och moderna sociala funktioner. Oppenheimers politiska målsättning går ut på, att alla sociala och politiska funktioner skola övergå i samhällets händer och att statsprincipen skall övervinnas.

Hit ansluter sig läran om samhället, som Oppenheimer framför allt företräder, med åberopande av Proudhon. Den formulerades under samma decennier av förra århundradet, som voro avgörande för utbildandet av de olika socialistiska idéerna. Man upptäckte, att staten och samhället voro två olika saker, om också naturligtvis mångfaldigt förknippade med varandra. Som stat betecknade man totaliteten av förhållandena mellan herravälde och underordnande, som samhälle totaliteten av de fria relationerna — såsom förhållandena mellan könen, mellan enskilda såsom sådana, samverkan i arbetet, utbyte och handel o. s. v.

Den nyare sociologiska skolan påvisade allt tydligare, att människan i verkligheten aldrig varit den isolerade varelse, som anhängarna av naturrätten tänkt sig. Människorna hade

aldrig sammanslutit sig av klokhet, för att genom frivilligt uppgivande av en del av den forna friheten skapa ordning och sätta en stat över sig. Krapotkin formulerade det så här: "samhället är äldre än människan". Redan djuren ha känt till samhället och människan har utvecklat sig ur djurarter som levat i samhällen. Rätten har aldrig pålagts henne ovanifrån, lagen har aldrig uppstått genom inrättande av staten och människornas uppgivande av sitt eget initiativ till förmån för härskare. Rättsidén härstammar från en utveckling och förfining av tanken om ömsesidighet. Alldeles som senare Krapotkin talade redan Herder till och med om rättsidéns grundvalar i djurens samhällen. Lagen har i högre form av social utveckling uppstått genom det fria fördraget. Stam- och kommunala gemenskaper äro mänsklighe- tens urformer, utanför vilka människorna aldrig ha existerat. Den auktoritär-centralistiska ordningen, staten, har uppstått genom krigiska sammanstötningar och har dels förstört de gamla fria rättsförhållandena, och naturliga sammanslutningarna, dels underordnat sig dem. Men ännu i den moderna historien kan man alltjämt konstatera de två serierna eller grupperna av mänskliga relationer, som motsvara å ena sidan statsprincipen och å andra sidan den fria samhällliga grupperingen.

Dessa insikter utgöra federalismens grundvalar. Denna är också demokratisk, men är något helt annat än den från det gamla auktoritära statsbegreppet utgående centralistiska demokratin eller den liberalism, som endast ser människorna såsom isolerade, atomiserade individer gentemot statsmaskinen. Federalismen accepterar människorna i den sociala sammanslutningen, som icke är någon modern uppfinning utan ett historiskt faktum. I det moderna politiska livet finnes ännu en territoriell urell av det fria samhällliga livet kvar: kommunen. I industrialismens tidsålder tillkommer ännu en kategori av naturliga sammanslutningar till de gamla sociala sammanslutningarna — yrkes- och industriförbunden.

Naturrätt och liberalism betraktade mänsk- ligheten som en hop individer, som mer eller mindre behövede en "stat" över sig för att kunna leva i ordning. Men den verkliga människan associerar sig och ingår oupphörligt förbindel-

ser med sina likar, — förbindelser, vilkas kom- plettering och ömsesidiga genomträngande ut- gör samhället och bildar grundvalen för varje ordning, varje rätt och varje moral. Samhället är icke *ett* utan "ett samhälle av samhällen av samhällen", "ett förbund av förbund av för- bund", sade Gustav Landauer. För federalis- men är uppgiften icke att framställa eller upp- rätthålla ett härskareförhållande mellan män- niskor, utan att koordinera deras fria och na- turliga, ändamålsbetonade förbund.

Redan Proudhon betraktade sådana förbund som grundval för människornas politiska och sociala ordning. Dessa samhällliga för- bund bestämma, enligt Proudhon, sitt innehåll och sina praktiska ändamål genom avslutan- det av fria pakter mellan likställda intressen- ter. Människor sluta stillatigande eller ut- tryckliga fördrag och överenskommelser för bestämda syften och för utövande av bestämda kollektiva funktioner, då de icke leva och kunna leva annat än i samhällen. Den oändliga sum- man av dessa fria överenskommelser mellan människor bildar den yttre ordningen i gemen- skapen. Samhället måste planmässigt uppbyg- gas på dessa principer och reorganiseras fri- hetligt — det är för Proudhon socialismens uppgift. "Om jag med alla kunde sluta ett lik- nande fördrag, som det jag sluter med några få", skriver han, "om alla kunde sinsemellan sluta sådana fördrag; om varje medborgar- grupp, varje kommun, kanton, departement, korporation, bolag o. s. v. — uppbyggda på lik- nande fördrag och betraktade som juridiska personer — sedan kunde . . . samverka med var och en av de andra grupperna och således med alla, så vore det exakt som om min vilja upp- repade sig i det oändliga. Jag skulle vara säker på att lagen, som stiftades på detta sätt genom miljoner olika initiativ från republikens alla hörn, aldrig vore något annat än min lag, och om denna tingens nya ordning betecknades som regering, så vore den min regering", fortsätter Proudhon. "På detta sätt skulle fördragsprin- cipen mycket bättre än auktoritetsprincipen skapa producenternas union, centralisera deras krafter, säkra deras intressens solidaritet och enhet." I sin bok om den federativa principen kräver han bildandet av "medelstora enheter" som konstitutionell grundval för den offentliga

organisationen, och dennas sammanslutning genom federation. Den federativa statens regering — ordet "regering" har här mera betydelsen av "regim" — måste baseras på ett fullkomligt skiljande av organen efter deras funktioner. Alla funktioner måste tilldelas sina verkliga bärare och intressenter, den offentliga administrationen måste omgivas med alla betingelser för publicitet och kontroll. "I stället för att absorbera de provinsiella och kommunala myndigheterna i de centrala, måste snarare de senares fullmakt reduceras till den enkla rollen av allmänt initiativtagande, vars dekretter endast bli giltiga genom kontrasignering av de federerade regeringarna och genomföras av dessas ämbetsmän."

Den tyske federalisten Konstantin Frantz förklarade, att federalismen definierats bäst, om man inser vad, som är dess motsats. Federalismen är en politisk idé, som står i motsättning till två andra principer; till partikularismen (som den vill övervinna genom sammanslutning) och till centralismen (som den vill övervinna genom uppdelning). Federalismen är enligt Frantz inget parti, som i likhet med alla andra partier önskar bli totalitärt genom att övertaga makten. Den är syntetisk, den låter alla delar av samhällskroppen, som uppstå genom territoriella betingelser, genom ekonomiska, sociala och kulturella funktioner, komma till sin rätt och ger dem en verklig självstyrelse. I stället för att genom rösträkning i en oordnad, atomiserad väljarehop av miljontals människor mekaniskt bilda majoriteter genom sin emellan icke förbundna människomassor — och regera centralistiskt i deras namn, uppbygger federalismen den politiska och sociala representationen på de naturliga och funktionella förbunden. Därvid tänkte Frantz ingalunda på ett återuppstående av gamla furstestater och en konservering av skråna. "Att återuppliva skråna innebär ett slag i ansiktet mot industrins faktum", säger han och kräver nya förbund och nya regionella grupperingar, vilka motsvara det moderna livets behov och funktioner. Men dessa — och icke tillfälliga majoriteter av atomiserade undersåtar och väljare i den liberala staten — skola under en federalistisk regim bilda grundvalen för den politiska representationen.

De engelska "pluralisterna" ha under 1920- och 1930-talen återupptagit denna lära och tillfört den nya argument genom intressanta analyser av den sociala utvecklingen. I sin bok "Europa, Ryssland och framtiden" — ett bidrag till krigsmålsdiskussionen — har G. D. H. Cole åter gått tillbaka till sina gamla idéer i denna riktning. Han säger: det är vår uppgift att skapa gigantiska, hittills oanade politiska och ekonomiska sammanslutningar. Men i dessa kan demokratin leva, endast om dessa stora politiska gemenskaper "uppdelas" i små gemenskaper, vilkas nedersta celler verkstadsgruppen och grannskapsgruppen skola utgöra. Om denna uppdelning icke lyckas för oss, så kommer världsstaten att slå ihjäl oss människor allesammans och all demokrati kommer att gå under.

Detta är de idéer, vilka vi som federalistiska socialisterna gripa tillbaka till. I dem ligger roten till syndikalismen.

Den moderna demokratiska rättsstaten kan för visso icke med Augustinus' ord helt enkelt avfärdas som "ett rövareband", då den övertagit en oändlig mängd samhällsnyttiga funktioner. Men dess svaghet ligger i den centralistiska formen och i dess ofullkomliga politiska representation i partiparlamentet. Federalismen uppbygger den politiska representationen på kommunernas å ena sidan och industriförbundens å den andra. Den vill, att samhället skall absorbera staten och icke tvärtom, såsom fallet är i statsocialismen.

När efter det andra världskrigets slut i förbindelse med en förnyad diskussion om de socialistiska grundfrågorna också demokratins problem uppställas av alla folks mest framskridna krafter för den nya generationen, så är federalismen kallad att framträda emot den hittills varande uppfattningen av demokratin. Icke en centraliserad representation, icke ett flertalsvälde är, när allt kommer omkring, demokratins innehåll, utan självstyrelse av alla levande grupper av folket, grundad på den djupt rotade idén om alla individers frihet och människovärde, med vilken den moderna kulturen står och faller. Denna står i öppen motsättning till auktoritetstanken, men finner sitt uttryck och sin bekräftelse i de fria samhällsliga grupperingarna.

Produktionskommittéer och industriell demokrati

Av Wilhelm Grube

Frågan om arbetarpartens ökade medinflytande på arbetsplatsen har nått en viss aktualitet i dagens debatt. Den hör samman med frågan om förverkligandet av den industriella demokratin, vilken åtminstone teoretiskt även accepterats av reformisterna. Men det avgörande i detta fallet är, vad man menar med industriell demokrati. Medinflytande på arbetsplatsen kan ha många grader, men den industriella demokratin kan endast förverkligas helt ut, genom att handens och hjärnans arbetare (inberäknat högsta ledningen) överta företagen och produktionen. Det är att befara, att när reformisterna tala om industriell demokrati, de begränsa begreppet till en synonym med samråd inom ramen av den kapitalistiska produktionsordningen. De komma då att från det politiska fältet överflytta sitt missgrepp beträffande den politiska demokratin, som de också bara tänka sig som ett redskap inom den bestående samhällsordningens ram. För socialdemokratin synes den politiska demokratin inom ramen av kapitalismen vara både medel och mål. Det måste befaras, att den industriella demokratin inom ramen av kapitalismen på samma sätt för dem blir både medel och mål. Såväl politiskt som industriellt kommer man då att vördnadsfullt stanna inför kapitalismen utan att angripa densamma i dess grundvalar.

Frågan om industriell demokrati och ökat inflytande på arbetsplatsen har kommit upp i

form av en debatt om införandet av, vad man efter engelsk förebild kallat produktionskommittéer.

Då man känner med sig, att man här närmar sig ett problem, som den konservativa företagareandan kommer att spjärna emot med all kraft, har man ivrigt pekat på, att erfarenheten av de engelska produktionskommittéerna visat, att dessa kommittéers verksamhet medfört en betydande ökning av produktiviteten. Detta är ju också ett faktum. Genom påpekande av detta faktum synes man vilja förvärva arbetsköparnas välvilja. Ty arbetsköparen har som ledstjärna ökandet av profiten genom ökandet av produktiviteten. Kan upprättandet av produktionskommittéer åstadkomma en ökning av profiten, så kan han knappast i längden tänkas motstå arrangemangen. Då måste han acceptera ett försök.

Om en ökning av produktiviteten skall genomföras, så måste det ske genom rationalisering av driften. Rationalisering av driften betrakta arbetarna med en viss motvilja på grund av dyrköpt erfarenhet. Rationalisering brukar i de flesta fall också innebära, att arbetaren i allt högre grad förvandlas till en mekaniserad robot. Han blir allt mera maskin och allt mindre människa. För att övervinna arbetarnas instinktiva misstro till den kapitalistiska rationaliseringen, söker man nu förespegla arbetarna, att de *endast* genom ökad rationalisering kunna komma fram till en bättre standard. Och så får man arbetarna att underkasta sig den kapitalistiska rationaliseringens ständigt pågående process, att uppge sin motvilja och den i erfarenheten grundade antagonismen.

För kapitalisterna är det enkelt nog att räkna ut, att, om man genom införandet av produktionskommittéer kan avsevärt öka produktiviteten och därmed stegra profiten, så kan det bli en bra affär att låta arbetarna genom dessa produktionskommittéer få inflytande på detaljfrågor inom produktionen, vilka inte ha någon större betydelse för profitsystemet. Detta slag av "industriell demokrati" kunna kapitalisterna inte ha något emot, och det kan då bara bli till fördel för dem själva, om de låtsas ge efter för arbetarnas krav på den ena eller andra obetydliga punkten.

Tro nu inte, ni som läser detta, att vi skulle vara principiella motståndare mot exempelvis produktionskommittéer. Långt därifrån. Vi äro tvärtom ivriga anhängare av även denna form av begynnande industriell demokrati. Det är bara så, att arbetarna måste vara på det klara med, vad de inlåta sig på, och att de som ett tydligt slutmål uppställa den industriella demokratins fulla förverkligande och inte låta lura sig beträffande den industriella demokratin, på samma sätt som de låtit lura sig beträffande den politiska demokratin.

"Många företagsledare skulle nog gärna ta emot en medverkan från arbetarsidan att höja produktionen, även om de inte så där utan vidare vilja ge avkall på bestämmelserätten", säger Gunnar Andersson, LO:s andre ordf., troskyldigt i ett diskussionsinlägg i debatten i Metallarbetaren. Det är precis, vad som skett genom de engelska produktionskommittéerna.

De engelska fabrikskommittéerna ha tillkommit under kriget och äro en produkt av kriget. De engelska arbetarna vilja vara med om att vinna kriget. Därför ha de också vilja att öka krigsproduktionen till det yttersta, ty det är mängden och effektiviteten av vapnen, som avgöra kriget. De vilja i krigets intresse undvika arbetskonflikter, så långt det är möjligt. De vilja vara med om att ställa sin erfarenhet och sin insikt, sitt kunnande i krigsproduktionens tjänst. Därför ha de föreslagit företagarna att tillsätta gemensamma kommittéer, produktionskommittéer, genom vilka man kan befrämja produktiviteten. Detta har också uppnåtts i utomordentlig grad. Otaliga exempel finns på, hur produktionsprocessen kunnat förnklas, förbättras, effektiviseras, tack vare arbetarnas villighet att medverka till produktivitetens höjande genom produktionskommittéerna.

Men dessa produktionskommittéer ha ingen beslutanderätt. De bara ge råd och företagsledningen avgör, om de råd och anvisningar, som lämnas av produktionskommittéerna, skola omsättas i den praktiska verksamheten eller ej. Arbetarnas syfte har varit att öka krigsproduktionen för att vinna kriget. Drivkraften har dels varit patriotism, dels målmedveten antinazism. Visst äro de engelska arbetsköparna "patrioter", men man vet också, att inom krigsindustrin har man aldrig hyst betänklig-

heter att sälja krigsmateriel även till fienden. Profiten har alltid varit ledmotivet, och profiten har kanske också här varit det avgörande, åtminstone ett mycket tungt vägande skäl.

Då det nu varit intresset att vinna kriget, som varit det avgörande för arbetarna att få till stånd produktionskommittéerna, så blir kanske dessa kommittéers fortsatta bestånd efter kriget problematiskt. När freden inträtt, försvinner det motiv, som varit det främsta för kommittéernas tillkomst. Intressemotsättningen mellan kapital och arbete kommer åter att träda skarpare i förgrunden. Men det är troligt, att de engelska arbetarna komma att vidmakthålla produktionskommittéerna som ett medel till genomförandet av en successivt tillväxande industriell demokrati.

Den svenska industrin har varit föremål för en rationaliseringsprocess, som ingalunda avstannat under kriget. Chefen för Industribyråns organisationsavdelning i Sverges Industriförbund, dir. Olof Kärnekull, har sagt, att rationaliseringen i stället för att stagnera tvärt om ökats under krigsåren. Detta är ju också en allmänt känd sak. Enligt dir. Kärnekulls påstående har aldrig någonsin förut så mycket pengar och så stort intresse nedlagts i rationaliseringen som under de senaste tio åren. Enligt en utredning genom industrins utredningsutskott har maskinanskaffningen under krigsåren legat 10 procent högre än året före kriget. Men rationaliseringen är en process, som egentligen aldrig avstannar. Den måste fortskrida oavbrutet. Det finns säkerligen framstående och klarsynta arbetsköpare, vilka ingenting högre önska än att kunna spänna arbetarna för rationaliseringskärnan och få dem aktivt verksamma i processen.

Med stegrandet av produktiviteten är ständigt en hel armé av tekniker och ingenjörer oavbrutet sysselsatt. Naturligtvis kunna många värdefulla uppslag till ökad produktivitet framkomma ur arbetarnas praktiska erfarenhet, men å andra sidan är arbetstakten i många företag redan så uppdriven, att det för arbetarna inte ens blir tid över att förnimma sina egna kval. Från dessa arbetare kan man inte förvänta något intresse för produktionsstegring. Men för arbetarna är framförallt den frågan avgörande, för vem den fortsatta rationaliseringen skall

genomföras. Under de sista trettio åren har arbetsavkastningen stigit enormt. Även arbetarnas levnadsstandard har stigit, men icke på långt när i takt med produktiviteten. Över användandet av den ökade arbetsavkastningen bestämma människor, som ofta inte ha ringaste kännedom om produktionen och som blott intressera sig för avkastningen, för profiten.

Vid årets Arosmässa framhöll docent Svennilsson, att den industriella produktionsapparaten under femårsperioden 1934—1939 ökades med nära 50 procent, nationalinkomsten ökades med 6 procent men arbetarens reallön ökades med blott 0,9 procent. Om arbetarna på något sätt skola medverka till ökad produktivitet, så måste de som främsta krav sätta ökad delaktighet i avkastningen som ett begynnande förverkligande av målet: arbetets avkastning till dem som arbeta. Och naturligtvis kunna produktionskommittéer eller driftsråd, eller vad man vill kalla dylika arbetsplatsens inrättningar, här vara lämpade medel till hävdandet av arbetarnas intressen.

För företagarna inom exportindustrin gäller det alltid att öka produktiviteten, arbetsavkastningen, så att man kan konkurrera med utlandet. Men av samma anledning ligger det i företagens intresse, att arbetarnas löner icke ökas. Ökade löner öka kostnaderna och försvåra konkurrensen. Det är en ofrånkomlig ekonomisk sanning, att endast den produktion, som står på höjd med utlandets, kan med framgång upptaga konkurrensen, såvida icke denna konkurrens kan befrämjas med hjälp av billigare produktionskostnader genom lägre arbetslöner. För arbetarna inom exportindustrier kan det därför vara ett intresse, att produktiviteten blir lika effektiv som de utländska konkurrensföretagens. Man kan inte gärna springa ifrån denna verklighet.

Men arbetarna måste akta sig att av företagen låta driva sig att medverka till en produktivitetssökning, som bara går till kapitalisternas fickor. De produktionskommittéer eller driftsråd, som eventuellt kunna komma till stånd, måste göras till redskap för höjandet av arbetarnas standard och de måste därför också kräva rätt att få en viss arbetarnas kontroll över den affärsmässiga ledningen och resultatet av företagen.

Här komma de naturligtvis att stöta på det allra hårdaste motståndet, men detta krav måste trots allt genomföras. Eljes blir hela resultatet av produktionskommittén eller driftsrådet uteslutande till fördel för profittagarna och arbetarna få fortfarande som hittills nöja sig med att vara torkmattor.

Om man lyckas att intressera arbetsköparna för upprättandet av produktionskommittéer eller driftsråd av fri vilja, så måste det vara klart för var och en, som skänker saken en smula eftertanke, att då komma arbetsköparna att göra detta för att främja sina egna intressen. Inga andra motiv komma att vara *bestämmande*. Och vad är generellt taget arbetsköparnas intressen? Det är att köpa den värdeskapande arbetskraften till det lägsta möjliga pris och sälja sina varor till högsta möjliga pris för att i högsta möjliga grad kunna öka profiten. Det enskilda företaget ledes icke av andra motiv än vinstmotivet.

Om arbetarna låta lura sig av en falsk samförståndsideologi till att genom upprättandet av produktionskommittéer höja produktiviteten och profiten utan någon kontroll över produktionsresultatet och fördelning av produktionsstegringens resultat även till arbetarparten, så uppträda de som få.

I den kapitalistiska produktionsordningen är det två parter: lönearbetarens och arbetsköparens. De ha icke gemensamma utan stridande intressen. Talesättet, att de båda befinna sig i samma båt och därför ha gemensamma intressen, är dumt och stridande mot verkligheten. De befinna sig visserligen i samma båt, men medan arbetsköparen befinner sig på soldäcket, i salongen, i matsalen, sysslande med skötseln av gom och mage, befinner sig arbetaren i maskinrummet eller vid pannorna, sysslande med att i sitt anletes svett skyffla kol under ugnarna. Arbetsköpare och arbetare äro i sina ekonomiska aspirationer antagonist. Arbetsköparen vill å sin sida tillskansa sig största möjliga profit eller andel av driften; arbetaren vill å sin sida förskaffa sig största möjliga anpart av de rikedomar, han skapar med sina händer och sin hjärnas arbete.

Varje försök till skapandet av ekonomisk demokrati med tillhjälp av produktionskommittéer eller driftsråd, som icke utgår från detta

faktiska motsättningsförhållande, kommer för arbetarnas vidkommande att sluta med ett fiasko. Utgår man däremot från denna verklighet, ifrån medvetandet om, att det i det kapitalistiska samhället pågår och måste pågå en ständig tvekamp mellan lönearbetare och arbetsköpare om arbetsavkastningen, och sätter man som mål det gamla kravet, att arbetets resultat skall tillfalla dem, som arbeta, så kan produktionskommittén eller driftsrådet bli ett redskap i vardande för uppbyggandet av en ny samhällsordning.

Också under förra världskriget uppstod det i England verkstadskommittéer och fabriksråd liknande de nuvarande produktionskommittéerna. De gjorde sin tjänst, de utnyttjades och dogo småningom bort. Efter kriget ställde den tyska fackföreningsrörelsen sig i tjänst hos företagarna för att medverka till rationalisering av industrin. Arbetarnas insats i denna verksamhet var betydande. De driftsråd, som skapades med hjälp av lagstiftningen, blevo utmärkta redskap till den tyska kapitalismens sanering och stabilisering och till undvikande av socialism. Till belöning erhöles arbetarna en långlivad, svårartad, miljonhövdad arbetslöshet. Arbetarna fingo svälten, men arbetsköparna lyckades genom kartellering och förtrustning, således genom monopolisering, bevara sin profit. De svenska arbetarna få nu inte glömma bort inhämtad erfarenhet från flydda år.

Om man vill införa produktionskommittéer som en första uttrycksform för strävandet till industriell demokrati, så måste man vara på det klara med, att dessa produktionskommittéer icke äro detsamma som den industriella demokratins förverkligande. De äro endast det första lilla steget på den långa vägen till det fjärran målet, men de kunna samtidigt bli det första praktiska greppet i den industriella verklighetens värld till en ny epok.

Industriell demokrati eller industriell självstyrelse — hur man vill uttrycka det — måste innebära de inom industrin eller företaget arbetssysselsatta människornas egen styrelse av driften, företaget, eller industrin. En sådan de arbetssysselsattas självstyrelse kan naturligtvis icke förverkligas, så länge företagen befinna sig i enskilda kapitalisters eller bolags

ägo, ty just äganderätten privilegierar dem till styrandet av desamma. Ett fullt förverkligande av den industriella demokratin innebär därför en samhällsomvälvning inneslutande kapitalismens likvidering och socialismens förverkligande under sådana former, som tillåta företagens självförvaltning av de arbetssysselsatta. Industriell demokrati innebär socialismens förverkligande.

Till förverkligandet av denna industriella demokrati kunna produktionskommittéerna eller driftsråden bli lämpade organ. Men det är då nödvändigt, att arbetarna acceptera dessa organ icke som något i och för sig färdigt utan som en begynnelse till något, som skall utvecklas till större uppgifter med betydligt mera långtgående konsekvenser. De skola vara vakande organ med sikte på uppgiften att förverkliga *arbetets frukter åt dem som arbeta* och icke bara redskap till en högre arbetsavkastning. De få icke betraktas som organ, vilka skola verka för klassamförstånd, eftersom detta klassamförstånd innebär en stabilisering av den kapitalistiska utsugningen, vilken inte kan förenas med strävandet att förverkliga satsen *arbetets frukter åt dem som arbeta*.

Det skulle vara det mest ödesdigra misstag, som kunde begås, om arbetarna med hjälp av lagstiftningen sökte få legaliserad en sådan institution som produktionskommittéer eller driftsråd. Det skulle innebära ingenting mindre än, att man dräpte denna tanke. Man förfor så efter slutet av förra världskriget. I olika länder skyndade sig borgarklassen att delta i instiftandet av driftsråd med hjälp av lagstiftningen. Men en kapitalistisk statslagstiftning kan naturligtvis endast ge dylika institutioner ett sådant innehåll och sådana uppgifter, som ligga inom ramen av det bestående profitsystemet. Profitsystemet blev därför den ekonomiska och sociala grundval, på vilken driftsråden placerades av den statliga lagstiftningen. De blevo följaktligen från början insnörda i en kapitalistisk tvångströja vilken gjorde dem livsodugliga. Skall det skapas organ för den industriella demokratins förverkligande, så måste dessa vara organ som leva och verka i kraft av arbetarnas egna strävanden, måste vara ett levande uttryck för en

Den tyska republiken - en förpuppning av den preussiska militarismen

Av H. Rodriguez

I diskussionen om Tysklands demokratiska förnyelse intar naturligtvis bedömandet av den tyska republiken, som grundades 1919 i Weimar, en viktig plats. Var denna republik identisk med "det andra Tyskland", som vi tro på och som vi vilja hoppas på? I sin bok "Tyskland efter Hitler" gör Otto Fridén ett utfall mot tyska emigranter som Geyer och Loeb, som i sina londonpublikationer behandla de sista decennierna av den tyska historien "med idel nedsättande kritik". Hur förhåller det sig därmed? Var weimarrepubliken bara ett förberedelsestadium till den nazistiska nymilitarismen — eller en förebild till det bättre Tyskland som skall nyskapas? Man kan belysa denna fråga från två sidor. Att det förelåg en portion god vilja på de tyska socialdemokraternas och borgerliga demokraternas sida, att breda massor av det tyska folket av hela sitt hjärta önskade uppbyggandet av en verkligt demokratisk, fredlig och iekemilitaristisk stat, kan naturligtvis ingen människa betvivla. Men just när man i dag gör en återblick, inser

kämpande vilja hos de arbetande massorna, måste bäras upp och föras fram av en livsvilja, som uttrycker de arbetandes fasta beslut att grundligt omvandla samhället, och således icke vara uttryck för en arbetarnas räddhåga, som söker bourgeoisie's sanktion för sin verksamhet.

man, att massorna som önskade det nya och deras republikanska ledare aldrig voro den nya statens egentliga herrar, utan bara ömkliga marionetter i händerna på de militaristiska tråddragarna. En minoritet av tyskar — däribland de tyska syndikalisterna — betonade detta redan långt före 1933. Tyvärr fingo de också rätt. Om vi konstatera detta, så sker det varken av självgodhet eller skadeglädje över den slagna tyska socialdemokratin, utan därför att man måste klart inse det förflutnas fel, om man vill göra det bättre i framtiden. Därför hävda vi: de enda politiskt aktiva krafterna i Weimar-Tyskland, som verkligen visste vad de ville och handlade i överensstämmelse därmed, voro militaristerna som i republiken funno en gynnsam jordmån för sitt ljusskygga hantverk, medan den officiella demokratin sörjde för att de avgjorda motståndarna till generalsklubben nedtystades och systematiskt nedsvärtades.

Författaren Theodor Plivier sammanfattade den tyska republikens fundamentala faktum i en enda sats, som utgör titeln på hans utmärkta roman: "Kejsaren gick, generalerna stannade kvar". Men generalerna förblevo icke passiva. På hösten 1925 hölls i München en politisk process för undersökning av den så kallade "dolkstötlegenden" (nämligen påståendet att hemorten, d. v. s. arbetarna, år 1918 skulle genom lömskt angrepp från bakhåll ha framkallat den "segerrika" arméns nederlag). I denna process meddelade general Gröner, sedermera tysk försvarsminister, att överkommandot i november 1918 slöt en pakt med socialdemokraterna. Syftet med denna pakt var att slå ned revolutionen. Generalfältmarskalk von Hindenburg bekräftade officiellt denna allians i ett brev till Ebert, sedermera socialdemokratisk rikspräsident, i december 1918. Gröner omtalade vidare: sedan krigstiden fanns en hemlig telefonledning mellan rikskansliet (statsministerns ämbetslokal) och högsta armébefälet. Genom denna tråd diskuterade nu Ebert och generalerna dagligen den politiska situationen och de åtgärder som borde vidtagas. "Vår förnämsta uppgift var", förklarade general Gröner ordagrant, "att rycka makten från arbetare- och soldatrådet i Berlin". För detta ändamål arrangerades den militära in-

marschen av tio divisioner i Berlin. Så började den tyska republiken, det "andra" Tyskland. Genom ovannämnda tråd stod den i direkt förbindelse med det gamla preussiska Tyskland. Tråden slets aldrig av!

Generalernas så kallade frikärer var det som nu skapade "ordning" i Berlin. Alltifrån början sörjde militaristerna för, att den gamla armén i folkets ögon aldrig förlorade något av sin gloria. Socialdemokratin hjälpte kraftigt till. Som bekant löd den tyska nationalismens propagandateser på den tiden, att de kejserliga arméerna varit "obesegrade i fält"; det var bara hemorten som sviktade. I verkligheten hade de militäriska ledarna — Hindenburg och Ludendorff — av rent militära skäl krävt omedelbart avslutande av ett vapenstillstånd till varje pris: de kunde icke längre hålla fronten. En serie telegram från den 1 oktober 1918 föreligga som bevis härför. De slagna arméerna marscherade tillbaka till hemlandet, men socialdemokraten Ebert höll, då gardesregementet tågade in i Berlin, ett tal till soldaterna, vari han hyllade "de obesegrade arméerna"! Ebert var bara konsekvent i sin solidaritet med generalerna. Och det var också konsekvent, att socialdemokraten Noske (som i dag alltjämt ostörd åtnjuter sin pension i Hitler-Tyskland) med det historiska uttrycket "Någon måste vara blodhund!" övertog befälet över den gamla arméns kvarlevor och de av arbetslöshet hotade officersbanden, för att bilda de militära frikärerna, som nu under de närmaste åren under parollen "lugn och ordning" upprättade sitt skräckregemente i Tyskland, medan regeringen bedrog folket med humbugsparollen "socialiseringen är på marsch". Socialiseringen rann ut i sanden och begravdes i dussintals kommissioner, men "ordningen" återställdes. I januari 1919 likviderades Karl Liebknecht och Rosa Luxemburg; efter en slogos de revolutionära rådsrörelserna ned; också den revolutionära rörelsen i München kvävdes i blod — den socialdemokratiska bayerska regeringen under Hoffmann hade med fin takt låtit sina frikärer marschera in i den "erövrade" bayerska huvudstaden precis den 1 maj! — och där mördades den 2 maj av württembergiska soldater den frihetliga socialismens mest framträdande dåvarande representant Gustav Lan-

dauer bestialiskt i fängelset. En tysk statistiker, Gumbel, har i sin skakande bok under titeln "Vier Jahre Mord" (fyra år av mord) senare tecknat de första årens blodiga krönika, den tyska republikens "smekmånad" så att säga. Mördarna på högersidan avlivade under denna tid c:a 400 representanter för vänstern och den revolutionära arbetarklassen. (Därvid ha naturligtvis de många tusenden, som på både sidor stupade i inbördeskrigets öppna militära strider icke medräknats). Mördarna tillhörde nästan alltid de militära kretsarna och undsluppo till största delen ostraffade. Inte bara generalerna utan också den kejserliga justisen hade nämligen stannat kvar i denna ryktbara republik, sedan kejsaren gått.

Ett allvarligt försök att övertaga makten gjorde de reaktionära tillsammans med en grupp av generalerna i den s. k. Kapp-kuppen 1920, efter vars sammanbrott försvarsministern Noske äntligen måste lämna sin plats, som nu intogs av "demokraten" Gessler. Under Kapp-kuppen uppmanade de socialdemokratiska ledarna plötsligt till generalstrejk, vilken de annars alltid i sitt tillbakavisande av den syndikalistiska propagandan hade betecknat som "generalvanvett". De väpnade revolutionära arbetarna i Ruhrdistriktet, som gingo in för sin egen sak, blevo på order av riksregeringen angripna och besegrade av de lika reaktionära generalernas kolleger, vilka nyss genomfört en kupp för att slå ned republiken, och en blodig hämnd på dem följde. Under de närmaste åren fostrades inför den republikanska republikens ögon och med försvarsministeriets högsta ämbetsmäns vetenskap bredvid den officiella tyska armén — som enligt Versaillesfördraget fastställdes till 100,000 man — ett hemligt s. k. "svart riksvärn", som förde en halvt förborgad, halvt offentlig tillvaro på de reaktionära godsägarnas gods, i skogarna och t. o. m. på bebodda orter, samt bedrev ett reguljärt banditväsen. Från denna organisation utgick den beryktade "Fehnen" — en hemlig domstol av militärer, som fällde dödsdomar över hundratals personer, vilka — härstammande från det svarta riksvärnets led — senare av olika skäl påstodos ha "förrätt" dessa formationers existens. Ett dystert militärt yrkesmördareskrå utbildades och verkade i

flera år, utan att myndigheterna kunde(?) förhindra dess framfart. "Förrädare" fördes nat-tetid till avsides belägna ställen, skötos bakifrån eller mördades och grävdes ned.

År 1923 firade riksvärnet, som nu blivit en fast, respekterad institution, sin första "legala" triumf. På hösten samma år nådde den inre krisen sin höjdpunkt. De minsta förbrukningsartiklar kostade då miljoner och mil-jarder mark; I Bayern hade det uppstått en katolsk-militär regim av särskilt slag, vilken faktiskt ställde sig utanför Riket. Dessutom utbröt den första Hitler-kuppen i München. Som det påstods för att kämpa mot denna fara, införde den socialdemokratiska rikspresi-denten Ebert då belägringstillståndet och över-lämnade makten i hela riket officiellt åt gene-ral von Seeckt. Men rikstrupperna gingo nu inte precis till München — nej, de marschera-de i stället till de mellantyska länderna Sach-sen och Thüringen, där socialdemokratiska re-geringar hade bildats med deltagande av kom-munister. Officerna avsatte sedan de helt författningsmässiga och av parlamentsmajoritet uppburna regeringarna i de båda länderna. Därvid föckade militärerna — till de ledande tyska socialdemokraternas belåtenhet! — ock-så en av de redbaraste män som den tyska so-cialdemokratin någonsin frambragt, den sach-siske ministerpresidenten dr. Zeigner, vilken hade gjort sig hatad av militaristerna och de-ras socialdemokratiska medhjälpare såsom ge-neralernas oförsonlige motståndare och en mo-dig bekämpare av de "svarta formationerna". General von Seeckt hade redan förut förklar-at, att han hänsynslöst skulle "röka ut" dessa regeringar, i fall de skulle motsätta sig den åter i styrka tillväxande militärmakten. För övrigt blev Zeigner senare också moraliskt "oskadliggjord" genom en konstruerad mut-ningsprocess. Kliken Ebert-Noske och gene-ralerna voro åter av med en av sina gemensam-ma fiender. Den tyska militärmakten fortsatte att växa. För övrigt gjorde den det också genom uppbyggandet av en militariserad, kasernmäs-sig och i slutna formationer uppträdande polis, sådan som aldrig förut funnits i Tyskland. I det socialdemokratiska Preussen betecknades denna polis — vilken utmärkte sig genom brutala blodbad bland arbetarna sådana som mass-

morden i Berlin-Neukölln under befäl av social-demokraten Zörgiebel den 1 maj(!) 1929 med 24 döda och utan förluster för den segerrika polisen — som republikens skyddstrupp. År 1932 rörde den inte ett finger, när den reaktionära Papenregeringen avsatte de preussiska socialdemokratiska ministrarna. Nu drabbades också de officiella socialdemokratiska ledarna av det öde som de själva år 1923 berett Zeig-ner.

Den tyska armén hade redan långt före Hit-ler gjorts till den — fränsett den ryska — bäst organiserade, modernaste armén på konti-nenten. Den var praktiskt taget en kaderarmé av underofficrare. I den officiella propagan-dan (också republikanernas) påstods, att Tysk-land organiserade under tiden i hemlighet ock-så sin generalstab, som påstods vara upplöst sedan Versaillesfreden. "Om så behövs", för-klarade försvarsministern Gessler inför ett lit-et möte av utvalda, "skall vi inregistrera ge-neralstaben som institutet för textiltforskning"! Faktiskt samarbetade den trots socialdemokra-ternas lögnparoller icke socialiserade industrin under den republikanska perioden oavbrutet intimt med generalerna. Arméns budget växte år för år och att fråga efter detaljer eller skri-va om sådana var landsförräderi. Varje klä-desplagg och varje kilo fett för arméns behov påstods nu kosta 5-10 ggr mera än före 1914, skriver Schwarzschild. Herrar republikaner sågo ingenting eller sade åtminstone ingen-ting. Kommunist, syndikalister, oavhängiga kretsar såsom fredsforeningen, män sådana som Ossietzki och Schwarzschild stämplades av de socialdemokratiska ledarna som ansvars-lösa kverulanter, vilka svärtade ned republi-kens positiva verk med sin eviga "nedsättande kritik". Det reaktionära rättsväsendet skicka-de under tiden människor i dussintal till fän-gelserna. Den allierade militärkontrollen över Tyskland hade man redan tidigt dragit vid nä-san, för övrigt gynnade engelsmännen de tyska generalerna och skyddade dem mot de franska kravens rigorösitet. Då ett hemligt kanonla-ger upptäcktes i Berlin, dömde den republikan-ska justisen — redan i början av 1920-talet! — den man, som anmält förhållandet för kon-trollkommissionen, till livstids tukthus. Senare omtalade direktören för den fabrik, där det

hemliga lagret påträffats, att en av kontrollkommissionens engelska medlemmar hade avgivit den olycklige dömde hos den tyska justisen! År 1926 nedlade man redan kontrollen, och nu hade generalerna helt fria händer. I kontrollkommissionens av ententen undertryckta slutrapport konstaterade visserligen den engelske generalen Morgan, att det icke kunde vara tal om någon tysk avrustning. I den kära "fredens" intresse ville han emellertid inte tala om detta obehagliga faktum. Redan då var det bland officerarna i det officiella riksvärnet ett stående talesätt, att den unga försvarsmakten skulle avlägga sitt första vapenprov i ett krig med Polen. Vilket också skedde! Tidningar sådana som "Das andere Deutschland", "Der Syndikalist" o. s. v. — vilka tagit krigshotet mot Polen på allvar — blevo förhånade.

Om man sammanfattar allt, så kan man förstå, att major Wurmsiedler i mars 1941 kunde förklara i Tysklandssändaren, att Versailles' avrustningsklausuler varit helt och hållet utan verkan. "En sak glömde fienden att förbjuda Tyskland, nämligen den andliga systerättningen och förberedandet av en ny beväpning", sade Wurmsiedler. "Redan under sammanbrottets tidigare skede lades grunden till upprustningen, trots alla kommissioner och kontrollorgan", hette det vidare i den citerade radioutsändningen. Arméns administration själv påtog sig det största ansvaret, då staten som sådan icke fick göra det (men den var naturligtvis informerad och gynnade militärerna). "När därför Hitler kom till makten 1933", slutar Wurmsiedler, "fann han att grunden för en ny ytterligare upprustning redan var lagd". Det är således ett slags officiellt tack från de tyska generalerna till republiken, som egentligen icke föll i strid, utan faktiskt begick självmord...

Att å andra sidan massan av tyska arbetare och även delar av den tyska bourgeoisin

allvarligt voro för parollen "Aldrig mera krig!" betvivla vi icke. Republiken medförde för övrigt många framsteg för dem. Visserligen lurades arbetarna på socialismen, men många sociala institutioner voro välkomna. Den övergående, om också till förmån för den hemliga rustningen allt mer inskränkta politiska friheten var något oerhört för Tyskland. Men massorna och deras ledare ville icke tro — vilket en minoritet redan då konstaterade! — att generalerna och en radikal nymilitaristisk rörelse stod bakom kulisserna och väntade på sin stund. Om man i dag skådar bakåt, så framstår hela republiken bara som en övergående, av lämplighetsskäl skedd "förpuppning" av den preussiska militarismen, som för en tid måste låta för densamma främmande element träffa förberedelser innan dessa krafter fingo sparken med skam och nesa. Sparken kom år 1932, republiken föll ihop som ett korthus, den preussiska, högmilitariserade "republikanska" polisen svek och massornas aktiva representanter jämte många av ledarna måste med ett fruktansvärt martyrium sota för sina fel. Heder åt minnet av dessa martyrer — ja! Men det gäller också att hänsynslöst blotta deras fel. Ett upprepande av Weimar måste undvikas, till varje pris, med alla medel. För det första måste den tyska militarismen effektivt förintas, icke endast i teorin, såsom i Versailles. Inifrån eller utifrån, helst inifrån och utifrån. För det andra måste en verklig internationell organisation skapas; den i Versailles grundade Folkförbundskarikatyren är icke tillräcklig. Territoriell eller industriell federalism i stället för det nuvarande statsystemet och fantasier om internationell polis-makt måste vara målet, som steg för steg bör erövrast. Resterna av nazismen i Tyskland, som man icke bör underskatta, komma att stå som farliga fiender till dessa strävanden. Mätte det sörjas för att de, som vunno 1918-1933 mot den tyska republiken, denna gång förlora spelet

Från Sovjet till totalitärstat

Av Albert Jensen

Den ryska revolutionen skapade verkligen ett nytt samhällssystem, sovjetsystemet. I allmänhet inbillar man sig, att sovjetsystemet är en idé, som framsprungit hos bolsjevikerna, ett system som de förverkligade. Det är sant, att bolsjevikerna utfärdade parollen "All makt åt sovjet!", men det är lika sant, att *de slutade med att beröva sovjeten, all makt*. Sedan de förfalskat sovjeten, sådana som de ursprungligen formades och med sitt ursprungliga idéinnehåll, ha bolsjevikerna dock fortsatt att kalla landet Sovjetryssland.

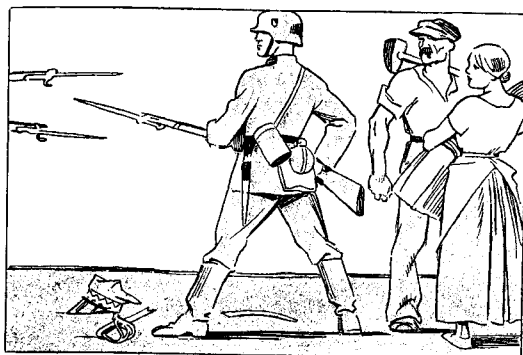
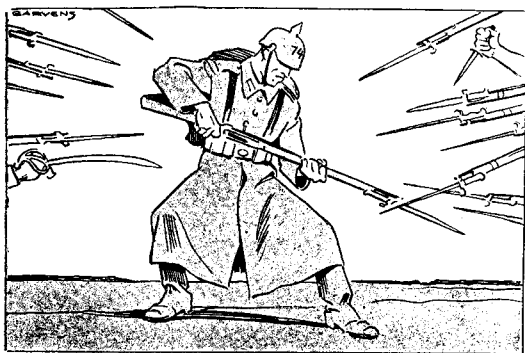
Sovjetsystemet (sovjet = råd) var i grund och botten en skapelse av revolutionen själv, av de revolutionära massornas skapande kraft. Idén var icke i och för sig ny, men den var föga spridd. Programmatiskt hade den väl knappast utformats av annan sammanslutning än Rysslands anarkosyndikalistiska förbund, och detta var mycket ungt. Inom den socialistiska diskussionen var idén mera känd. Hos massorna var den nästan obekant. Men 1917 svarade den mot den revolutionära situationens krav, de rådande sociala förhållandena och den specifika ryska miljön. Det var detta, som gav den styrka och livskraft.

Bolsjevikerna voro från början motståndare till sovjetidén. Max Hosehiller berättar i *Le mirage de sovjetisme*, att Lenin åren före revolutionen var dess bestämde fiende. "Långt ifrån att upptäcka värdet hos denna nya organisation, förde han en minnesvärd kampanj (1915) i sin dåvarande, *La Vie Nouvelle*, emot själva sovjetidén. Han fruktade, att dessa sov-

jet, med representanter från alla socialistiska nyanser, skulle undandra sig hans inflytande, och han anföll tanken under förevändning, att sovjeten endast kunde föra neutral politik."

Sovjetidén var egentligen federalistisk och antistatlig. Det framgick också av dess första praktiska framträdande. I ett upprop från Rysslands anarkosyndikalistiska förbund återgivet i Röda Fanor januari 1921, heter det bland annat:

"Som ni vet reste sig 1917 vårt folk, som under århundraden suckat under tsarismens ok, som en enda man över hela vårt stora land. På tre dagar avskaffade det utan medverkan av något parti tsarismen och ersatte den gamla administrationen med sina egna organisationer: arbetarna skapade fabriksråd och sovjet, bönderna skapade först lokala representantförsamlingar och sedan bondesovjet och agrikulturna kommittéer, städernas hyresgäster organiserade huskommittéer, soldaterna skapade kompanikommittéer och soldatsovjet... Folket förstod väl nödvändigheten av att bryta slaveriets fjättrar, men olyckligtvis hade det ingen klar uppfattning om de vägar, som borde föra till friheten. Den sunda instinkten ledde det dock in på den rätta vägen mot statens avskaffande. Det följde denna väg och skapade i statens ställe tusentals sovjet på landsbygden och i städerna. Bönderna funno det orättfärdigt att jorden tillhörde kapitalisterna, arbetarna att fabrikerne voro kapitalisternas egendom. Därför — ned med godsägarna och fabriksägarna. Leve expropriatorernas fullständiga expropriering. Ned med den gamla industriella organisationen, leve federationen av talrika fabrikskommittéer, först inom samma industri och därefter mellan alla industrier, och leve federationen av bondesovjet och sovjet. *På detta sätt hade revolutionen en tendens att ersätta staten med en federation av kommuner, med kommunalism, och att ersätta kapitalismen med en federation av arbetar- och bondesammanslutningar, med syndikalism*. Se där den väg och det program som uppdragits av det revolutionära folket under själva den revolutionära kampens period. Den motsvaras icke av något i Ryssland existerande partis program med undantag av anarkosyndikalisternas, vars organisation var mycket ungt och alldeles otillräcklig under denna epok."

Teckningen här ovan är tysk. Den ger en bild av situationen från förra världskriget eller 1918, då Tyskland var inringat av fiender, och en bild av situationen efter Stalin-Hitlerpaktens 1939, då Tyskland tack vare Führerens klokhets bara behövde kämpa på en front, den polska.

Teckningen vid sidan visar situationen som en schweizisk tidning ser den, just ett uppreparande av 1918. Kejsar Wilhelm, Hindenburg och Ludendorff befunno sig då i samma belägenhet som Hitler och hans kumpaner nu.

Detta var således revolutionen och det nya i revolutionen. I den ryska tsarismens, det ryska enväldets, system var all makt centraliserad i staten, en totalitär stat av gammalt mönster, en despoti. Utifrån denna centralpunkt reglerades folket med nagajkor och våld. Allt, som berörde staten och undersåtarnas förhållande till den, reglerades från mittpunkten, från maktens centrum, den makt som stod över folket, dirigerade folket, befälde över folket.

Revolutionen krossade denna stat med dess centraliserade makt. Staten slogs sönder, splittrades i atomer. I stället för den centraliserade statsstyrelsen satte folket sin egen självstyrelse medelst sovjetsystemet. Makten söndersprängdes i hundratusende delar och fördelades hos sovjeten: fabrikssovjeten, bondesovjeten,

soldatsovjeten, bostadssovjeten o. s. v. Folket styrde sig självt. Ingen maktecentralisation över folket. Folkets frihet och rätt att bestämma över sig självt — det var sovjetidéns egentliga innehåll.

Det var den levande verklighet, det i revolutionen skapande folket självt hade åstadkommit. Egentligen var denna revolutionens vinning helt främmande för de politiska partierna, vilka ävlades om att få makten och regera folket, d. v. s. regera över folket. Det var en verklighet kanske mera fientlig mot den bolsjevikiska ideologien än mot de andra partiernas. Den bolsjevikiska ideologien syftade nämligen till skapandet av en diktatur, som falskeligen benämndes proletariets diktatur. Den gick ut på att skapa en statsmakt lika centraliserad, eller

ännu mera, som den tsaristiska, en stat som gav det bolsjevikiska partiet all makt i händerna. De andra socialistiska partierna stodo mera på en demokratisk plattform, som åtminstone skulle tillåta folket att välja sina politiska herrar. Men alla dessa partier *bejakade* staten medan sovjetrevolutionen i sin begynnelse med sina gärningar *förnekade* staten. Därför måste alla partierna mer eller mindre till en viss grad vara den statsraserande revolutionens fiende. Ju mera de höllo på statscentralism, desto oförsonligare måste de vara. Och bolsjevikernas ideal var det mest statscentralistiska av dem alla. Därför måste logiskt också bolsjevismen eftersträva sovjetsystemets död.

Alla partierna syftade till *konstituanten* och genom denna till makten i staten. Det gjorde också bolsjevikerna. Men när bolsjevikerna upptäckte, att de icke skulle kunna uppnå majoriteten eller en tillräcklig maktställning i konstituanten, kommo de underfund med, att de skulle kunna bruka sovjeten, revolutionens levande kraft, som verktyg till makterövringen. Och i samma ögonblik hade kommo underfund med detta, blevo de också sovjetvänliga. Den ändrade inställningen kan avläsas i ett tal av Lenin på allryska kongressen i april 1917:

”Låt oss förklara massan, att sovjeten är den enda möjliga formen för en revolutionär regering, och att vårt parti, så länge regeringen (Kerenskiregeringen) står under borgerligt inflytande, endast kan ägna sig åt propagandan för att för massorna klargöra deras misstag... Ingen parlamentarisk republik! Efter bildandet av arbetarsovjeten skulle detta vara ett steg bakåt, men en republik av industriarbetarnas, lantarbetarnas och böndernas sovjeter över hela landet, nerifrån och uppåt...”

Men redan här såg man bockfoten. Bolsjevikerna skulle inrikta sig på att erövra makten i sovjeten, sedan skulle sovjeten brukas som redskap för byggandet av en ny regering, en ny stat. Revolutionens skapande krafter raserade den gamla staten och började bygga upp en ny ordning på federativa principer: kommunalistisk och syndikalistisk. Nu skulle dessa krafter inkopplas på nya vägar och bli redskap till bolsjevikernas erövrande av makten. Och sedan? Ja, sedan bolsjevikerna skapat sin nya stat med sin diktatur, måste denna diktatur

St. Louis

Slutvalsens.

Nazismen skall ryckas opp med rötterna.

med logisk nödvändighet vända sig mot den decentraliserande fria lokala verksamheten. Då blev det icke längre nedifrån och upp, utan uppifrån och ned.

Men ännu voro icke bolsjevikerna eniga med Lenin. I november 1917 utträdde Sinovjev, Kamenev, Nogin, Rykov och Miljutin ur det bolsjevikiska partiet och krävde bildandet av en stark socialistisk regering på grundval av en överenskommelse mellan alla socialistiska partier. "En sådan regering är nödvändig för att säkerställa konstituantens inkallande..." De voro ännu inte anhängare av sovjeten.

Bolsjevikerna lyckades vinna inflytande i sovjeten genom fyndiga paroller, som motsvarade folkets önsknings: Bröd, fred och frihet! — Ned med kriget! — Leve den omedelbara freden! — Arbetarkontroll! — All makt till sovjet! — Sovjeternas federativa republik! De lyckades erövra regeringsmakten. Men ännu voro de icke fullt säkra om vägen. De inkallade konstituanten. Men då de inte erhållit majoritet, läto de anarkisterna upplösa denna konstituant och jaga bort densamma. Vägen låg för dem nu klar till "proletariatets diktatur".

Sovjeten användes nu till *statsbyggande* av bolsjevikerna. I ett öppet brev till de amerikanska arbetarna förklarade Sinovjev sovjets funktioner:

Enheten var den lokala sovjeten eller rådet av arbetarnas, böndernas och soldaternas representanter.

I städerna utser varje industriellt företag en delegerad för ett visst antal arbetare och varje lokal fackförening väljer i sin ordning ett visst antal representanter. Den röda arméns enheter välja också sina delegerade. På landet har varje by sin lokala sovjet, som sänder delegater till städernas sovjet, vilka i sin ordning välja distriktssovjet, vilka åter välja provinssovjet.

Var sjätte månad välja städernas och provinsernas sovjet representanter till den allryska sovjetkongressen, som *teoretiskt är landets högsta myndighet*, säger Sinovjev. Denna politiska församling utser inom sig två hundra medlemmar, som utgör den centrala exekutivkommittén, vilken har i uppdrag att verkställa de beslut som fattas av kongressen. Kongressen utser också ett råd: folkkommisariernas råd (regeringen). Folkkommisariernas mandat

kunna när som helst återkallas av exekutivkommittén. På samma sätt kunna respektive sovjeters medlemmar återkallas av väljarna.

Dessa sovjetar äro icke bara lagstiftande organ utan också exekutiva. De inte bara avfatta lagarna, de ha också till uppgift att tillämpa dem.

Under perioderna mellan de allryska sovjetkongressernas sammanträden utövas den högsta makten av den centrala exekutivkommittén. Denna kommitté sammanträder minst varannan månad, och under mellantiden är ledningen av angelägenheterna anförtrord åt folkkommisariernas råd.

Sinovjev sade i denna framställning, att högsta makten "teoretiskt" ligger hos allryska kongressen. Det innebär alltså, att den *praktiskt* låg på annat håll. Och var då? Den låg hos en liten klick människor i toppen på maktapparaten. I *Isvestia* 2 april 1918 kunde man läsa:

"Exekutivkommitténs lagstiftande funktioner äro en ren formalitet. I verkligheten är det folkkommisariernas råd, som stiftar lagarna. Vi kunna icke finna en enda lag, som är stiftad av sovjet. Allesamman äro folkkommisariernas verk, som man förelägger för sovjeternas exekutivkommitté för en enkel ratifikation."

Den 19 november 1917 förklarade folkkommisarierna Nogin, Rykov, Miljutin, Teodorovitj, Schlapnikov, Feodorov, Rjäsanov och Lodin, att ett fortsättande med en rent bolsjevikisk regering måste innebära, att "alla proletariatets organisationer skulle mista varje inflytande på statsmakten och att en oansvarighetens regim skulle ta makten." De påvisade också, att en sådan regim endast skulle kunna upprätthållas med terror.

Sovjetrörelsen eller rådsrörelsen var, som vi redan framhållit, till sin natur statsraserande, anticentralistisk och federalistisk. Men bolsjevikerna lyckades genom sitt inflytande bygga upp sovjetrörelsens organ på auktoritär och centralistisk bas. De brukade sovjetkongressen som ett redskap till grundläggandet av en ny regering, en ny statsmakt, en ny statsorganism. De eftersträvade det partipolitiska allenaväldet, men detta kunde, som de ovan citerade folkkommisarierna uttryckte det, endast upprätthållas med hjälp av terror. Och terror blev

det. I april 1918 skingrade de bolsjevikiska myndigheterna de anarkistiska organisationerna med våld.

Förut hade bolsjevikerna samarbetat med dem. Nu blevo de obekväma för utvecklandet av diktaturen. I juni månad blev det vänster-socialrevolutionärernas tur att röna samma öde. Och så tog nedskjutandets, terrorns och människoföraktets tid vid. En period av moraliskt och politiskt förfall följde. Strejker utbröto i industrierna. Revolter följde bland bönderna. Hela byar utplånades med hjälp av artilleri. Blodet flöt i strömmar. Sovjeten förvandlades till verkställande organ för det bolsjevikiska partiet. Pressfriheten stämplades som borgerlig fördom. Ryssland förvandlades från en sovjetrepublik till en orientalisk despoti. "Proletariatets diktatur" var etablerad. Därmed var också sovjetsystemet avlivat.

Partidiktatur och sovjetsystem äro tvenne fullständigt oförenliga principer. Sovjetsystemet, fritt tillämpat, måste ständigt bli ett uttryck för folkets, den stora massans vilja, vilken genom sina egna sovjet kan verkställa sin egen vilja. Men partidiktaturen, som också kallas "proletariatets diktatur", är skapad för att ge uttryck åt partiets vilja till herravälde över folkets massa. De tvenne principerna kunna icke existera vid sidan av varandra. Antingen måste sovjetsystemet dö eller också partidiktaturen. Denna gång blev det partidiktaturen som avgick med seger.

Officiellt har man naturligtvis förklarat undertryckandet av de andra partierna, av socialdemokrater, socialrevolutionärer, syndikalister och anarkister med, att de voro kontrarevolutionära och fiender till folket. Lyckligtvis finns det också andra vittnesbörd, som icke kunna ignoreras. Sinovjevs tal på ryska partikongressen i mars 1921 är intressant:

"Vårt förhållande till de revolutionära anarkistiska elementen måste på den internationella arenan vara i viss mån ett annat än i Sovjetryssland. Det måste vara sådant, som det var hos oss år 1917, då vi mer än en gång gingo mot bourgeoisien, mot Kerenski och mot mensjevikerna tillsammans med en bestämd flygel av anarkister och syndikalister. Då gällde det kamp mot bourgeoisien. Här fanns ett och annat, som höll oss samman. Envar av oss, som

deltog i revolutionen, erinrar sig flera fall, då vi måste avsluta vissa kampöverenskommelser med de syndikalistiska och anarkistiska elementen... Men det är klart, att då efter maktens erövrande av proletariatet (läs av bolsjevikiska partiet!), anarkismens och syndikalismens förstörande, desorganiserande element blevo lika fientliga mot oss som de varit mot bourgeoisien, så måste vi förändra vår hållning till dem. På den internationella arenan, där vi befinna oss inför proletärrevolutionen, måste vi emellertid, utgående från ryska revolutionens erfarenhet, råda våra kamrater att förhålla sig mera toleranta."

Således: tolerans mot anarkister och syndikalister, så länge bolsjevikerna kunna utnyttja deras revolutionära insatser, men när makten är erövrad av bolsjevikerna och anarkister och syndikalister inte heller vilja underkasta sig bolsjevikernas herravälde, så måste man likvidera dem.

På samma kongress vände sig Lenin mot den lojala oppositionen, som fördes från fackföreningshåll och i vars spets stodo Schlapnikov och Kollontaj:

"Den plattform, som ibland kallas arbetaroppositionens plattform och ibland något annat, representerar helt enkelt en syndikalistisk förvillelse, och många individer, som tro sig hjälpa det proletära partiet, den proletära diktaturen, proletariatets rörelse, hjälpa i verkligheten de småborgerliga anarkisterna, som många gånger under revolutionens lopp varit den proletära diktaturens (läs den bolsjevikiska partidiktaturens) farligaste fiender. Nu — och det är den grundläggande lärdom detta år givit oss — har detta småborgerliga anarkistiska element visat sig vara den farligaste fienden, som skulle kunna samla största antalet anhängare och skaffa sig det största stödet i landet, samtidigt som de äro de som äro mest skickade att förvända massans mentalitet och till och med draga med sig en del av de neutrala arbetarna. En liten syndikalistisk eller halvanarkistisk förvillelse behöver inte vara farlig, ty partiet skulle ha övervunnit den. Men om den rycker bondeklassen med sig, gigantisk genom sitt stora antal, då blir det andra saker än att diskutera teoretiska förvillser."

Den bolsjevickiska terrorn likviderade anarkister och syndikalister och därmed det verkliga sovjetsystemets ivrigaste och trognaste anhängare. Bolsjevickernas kamp var endast dikterad av ett intresse: att slå ned allt motstånd som stod i vägen för deras maktbesittning. I stället för sovjetsystemet trädde bolsjevickernas partidiktatur. Bolsjevickerna hade skickligt utnyttjat sig av sovjeten till erövrandet av makten och etablerandet av diktaturen. Sedan de väl kommit i besittning av makten, likviderades sovjeten, på så sätt att de i fortsättningen endast blevo skeninstitutioner. Såvida de inte kunde omvandlas till direkta redskap för upprätthållandet av diktaturen.

Med det ryska sovjetsystemets undertryckande bortkastades också den verkligt revolutionära idé, som den ryska revolutionen födde. Ty idén om diktaturen är varken revolutionär eller ny. Den praktiserades redan under tsarismen och den har tillämpats på många andra platser i världen. Vad sovjetidén, eller rådsidén, kunnat åstadkomma i socialistiskt nyskapande, det fick mänskligheten aldrig bevittna. Den fick bara se despotismen i

en ny gestalt och med nya intressen: skapandet av en gigantisk industristat med statslaveri.

Enligt den marxistiska historieuppfattning, till vilken bolsjevickerna anslöto sig, skulle staten, sedan borgarklassen besegrats och staten helt erövrats av proletariatet, småningom övervinnas och dö bort. Då skulle friheten och kommunismen förverkligas. Denna åskådning har icke bekräftats av den ryska utvecklingen. Staten är i Ryssland ingen institution, som befinner sig i utdöende, den befinner sig tvärtom i ständig makttillväxt. Man kan nog inte ens tala om, att det skapats en bredare marginal för den personliga friheten än den absoluta obefintlighet av den personliga frihet som förverkligades efter bolsjevickernas makterövring. Utan all jämförelse råder det en ofantligt mycket större personlig frihet i de borgerliga staterna med undantag av de fascistiska diktaturerna, vilka den ryska partidiktaturen tekniskt-politiskt kommer närmast. Icke en begränsning av statsmakten kunna vi bevittna, utan fastmera en utveckling till en fast grundmurad totalitärstat. Icke statens försvinnande utan statens fullkomning och en däremot svarande förträngning av friheten är, vad vi fått bevittna. De, som satt sig i besittning av makten, ge aldrig makten ifrån sig godvilligt.

Mannen som åt kanoner.

Kooperationen och den industriella demokratin

Av Folke Fridell

Vi ha tidigare i denna tidskrift under rubriken "kooperatismen" något behandlat konsumentkooperationens program och därvid pekat på några egendomligheter. Vi konstaterade bl. a., att kooperatismen, som framträder med ett eget socialt program, vilket i stort sett bygger på liberalismens principer om konkurrens, dock som förverkligad leder fram till ett tillstånd, där det fria konkurrerandet ersättes med en kooperativ världshushållning.

Den doktrinära kooperatistiska ståndpunkten hittills har mynnat ut i en uppfattning om, att målet måste ligga i ett konsumenternas övertagande av produktionen. Genom detta tillvägagångssätt skulle vinsthushållningen ersättas med ett produktionssystem, där behovet och konsumenternas intressen vore utslagsgivande.

Även om denna kooperatistiska uppfattning aldrig varit absolut omfattad i konsumentkooperativa kretsar, så träffar man nog synnerligen nära pricken, när man påstår, att enigheten bland de kooperativa teoretikerna varit mycket framträdande. Vi skriva avsiktligt varit, för numera tycks man ha kommit fram till en annan uppfattning. En omsvängning visar sig framförallt i en stegrad vilja till samarbete med jordbrukarnas organisationer för den svenska cooperationens vidkommande. Den under de sista åren många gånger knivskarpa pressdebatten mellan å ena sidan konsumentkooperatörerna och å andra jordbrukarnas förenings-

rörelse, har ersatts med propaganda för samarbete och förståelse. Villigt måste det erkännas, att denna omsvängning inte enbart är beroende på en förändrad uppfattning inom kooperationen; även jordbrukarnas organisationer ha modererat sina krav högst väsentligt.

Vad som i detta sammanhang intresserar oss syndikalister är emellertid inte så mycket den överenskommelse som eventuellt kan träffas mellan ovannämnda folk rörelser, vilka hittills betraktat varandra med misstroende, utan i stället det klara beskedet, att man numera på konsumentkooperativt håll är villig erkänna producentorganisationer som kooperativa sammanlutningar.

Herman Stolpe har i tvenne artiklar — februari och april 1944 — i tidskriften Kooperatören tagit upp denna fråga om samarbete mellan olika kooperationsarter, och det är dessa, vi i det följande taga upp till kritisk behandling ifrån socialistisk eller syndikalistisk synvinkel.

Inledningsvis hänvisar Stolpe till en skrift av Anders Örne, vilken är internationellt erkänd av den kooperativa alliansen:

"Kooperationen är ett ur deltagarnas omedelbara intresse för varor och tjänster framsprungit ekonomiskt system. Den framträder i form av företag, upprättade av personer, som önska begagna sig av själva den verksamhet, företagen driva, för befrämjande av sin hushållning eller yrkesutövning.

Kooperationens motsats är vinsthushållningen, som är en organiserad form av företag, vars ägare betraktar frambringandet och fördelningen av varor blott som ett medel att skaffa ägarna själva vinst."

Ur Stolpes artikel citera vi vidare:

"Den kooperativa rörelsen består alltså av två viktiga led, tvenne skänklar: konsument- och producentkooperationen. Självfallet gäller det att hålla detta i sikte, om man vill lägga upp ett allmänt kooperativt handlingsprogram, det må gälla folkhushållningen inom ett land eller världshushållningen . . ." "Det bör för den skull ingå som ett viktigt led i den kooperativa efterkrigsplaneringen att undersöka möjligheterna att bilda nya samkooperativa företag på lämpliga områden."

Efter dessa förklaringar kommer så artikel-författaren fram till en punkt som vi finna mycket intressant, och för att ge våra läsare en bättre helhetsbedömning citera vi ännu en gång ur Stolpes artikel:

"Det är praktiskt ogörligt och stridande mot den kooperativa rörelsens grundläggande principer att söka lösa det ekonomiska problemet genom att s. a. s. föra ut den ena eller andra grenen av Kooperationen till dess yttersta konsekvenser. Söker man organisera folkhushållningen resp. världshushållningen utifrån producentensidan (integration framåt) hamnar man i svåra motsättningar mot konsumenternas intressen, och söker man organisera hushållningen helt utifrån konsumentensidan (integration bakåt) råkar man likaledes ut för svåra kollisioner med andra berättigade intressen, nämligen producenternas. En till sina yttersta konsekvenser driven producenthushållning skulle innebära, att producenterna skulle sköta icke bara produktionen av råvaror och förädlingen av dessa utan även varudistributionen till konsumenterna, d. v. s. dessa skulle få pröva på effekten av ett hundra procentigt producentmonopol. Skulle å andra sidan konsumenterna övertaga icke blott hela detaljhandeln och grosshandeln utan även hela produktionen av färdigfabrikat och råvaror, skulle alla nu självägande producenter bli anställda inom konsumentkooperationen. Det ligger i öppen dag, att dessa tankekonstruktioner icke innebära praktiskt rimliga handlingsprogram och de ha därjämte den ur kooperativ synpunkt allvarliga bristen, att de icke kunna förverkligas på den frivilliga anslutningens grundval utan förut-sätta tvångsmässiga ingripanden."

Här föreligger alltså ett klart erkännande från en av den svenska Kooperationens bästa pennor, att producenternas sammanslutningar också måste erkännas vara kooperativa. Detta framgår för övrigt redan av citatet ur Örnés skrift, där det ju talas om Kooperationen som en rörelse befrämjande de anslutna i egenskap av konsumenter och yrkesutövare.

I nte mindre intressant är Stolpes behandling av frågan om samarbete mellan producenter och konsumenter. Han anser det oriktigt att låta konsumentkooperationen få all makt, därför att detta skulle leda till monopol, men tror

inte heller, att det skulle vara lyckligt "att organisera hushållningen helt utifrån konsumentensidan", därför att detta skulle kollidera med andra berättigade intressen."

Som bekant representerar syndikalismen den socialistiska uppfattningen, att arbetarna genom sina ekonomiska organisationer böra sträva fram mot industriell demokrati, med arbetarnas övertagande av produktionen som mål. Vi betrakta alltså de fackliga organen som kooperativa sammanslutningar av producenter. Ett arbetarnas produktionsövertagande måste alltså vara liktydigt med producentkooperation. Anser man numera från konsumentkooperativt håll, att ett ensidigt organiserande av hushållningen utifrån konsumentensidan kolliderar med andra berättigade intressen, då måste man också i konsekvensens namn erkänna arbetarnas socialistiska krav på industriell demokrati och produktionsövertagande som ett berättigat produktionsintresse.

För det kan väl rätt gärna inte vara så, att man uppskattar och värderar en sorts producenter på ett sätt och högre, medan man uppskattar en annan på ett annat sätt och lägre? Det kan väl rätt gärna inte vara fråga om enbart jordbrukare och fiskare?

I och för sig är det naturligtvis alldeles riktigt, att alla människor äro konsumenter — ett uttryck som sedan länge varit ett av Kooperationens slagord. Under nuvarande förhållande är emellertid konsumtionsförmågan beroende av människornas ställning som *producenter*. Samtidigt måste man ju konstatera, att inte alla människor äro producenter. Vårt nuvarande kapitalistiska samhälle gör det ju möjligt för enskilda människor att konsumera utan att producera. Det samhälle, som nu existerar, värderar inte människorna efter deras insats som producenter utan som ägare till produktionsmedlen. Vad man alltså inte kan komma ifrån är, att människornas ställning som producenter inte är likgiltigt, därför att alla samtidigt äro konsumenter. Producenter med hög inkomst kunna efter någon tid sluta att vara producenter och leva som konsumenter, helt eller delvis.

Ägandeskapet av produktionsmedlen är utslagsgivande också för en människas konsumtionsförmåga. De, som äga, ha möjligheter att

konsumera mera än de, som ingenting äga, detta oavsett om de bidraga till produktionsprocessen eller inte. I sin tur äro de, som ingenting äga, beroende av sin inkomst som producenter också i konsumtionsvalseende.

Om man alltså godtager uttrycket, att alla äro konsumenter — med reservation för de tusentals människor, som ärligen svälta ihjäl, därför att de icke tillåtas utöva sin gärning som producenter — står dock kvar deras intresse som producenter. Syndikalismen vill genom arbetarnas övertagande av produktionen skapa ett socialt tillstånd, där inte endast alla äro konsumenter, utan där också alla äro producenter, och där producenterna handha och kontrollera sina produktionsmedel. Vi vilja alltså ha slut på det kapitalistiska system, som möjliggör för en liten överklass att som ägare av produktionsmedlen inte endast orättvist höja sin egen konsumtionsförmåga utan också bestämma konsumtionen för den stora massan av egendomslösa arbetare. Denna strävan till produktionskontroll kunna vi mycket väl kalla ett producentintresse och den rörelse, som arbetar att nå fram till detta mål, för en producentkooperativ rörelse.

Och därmed äro vi framme vid den mycket intressanta frågan — som vi härmed låta gå vidare till vederbörande — vilken lyder: är konsumentkooperationen villig att erkänna också arbetarnas ekonomiska kamporgan — vilka syfta till produktionsövertagande — som kooperativa sammanslutningar.

Om inte, då tillåta vi oss att i all stillhet efterlysa, vad det är för *berättigade* producentintressen, hr Stolpe talar om i sin artikel. Jordbrukskooperationen är redan erkänd som en kooperationsart. Nu är det bara fråga om, hur man kommer att ställa sig till en annan kooperationsart: den syndikalistiska producentkooperationen, den industriella demokratin.

Under tiden är det kanske på sin plats att leta efter de där berättigade intressena på jordbrukarehåll, vilka konsumentkooperationen accepterat. Man finner en liten fingervisning, när Stolpe säger: "alla självägande producenter skulle bli anställda inom konsumentkooperationen". (Detta om konsumentkooperationen skulle äga alla produktionsmedel. F. F—ll.)

Här föreligger ju en klar värdering av ägandets — självägandets — värde, inte som konsument utan som producent. Vad är det då, som är anledningen till, att den del av producenterna, som äga någonting i egenskap av producenter, skulle ha ett särintresse gentemot den samlade massan av konsumenter i den konsumentkooperativa rörelsen? De bleve ju inte längre ägare som producenter utan endast som konsumenter. Men i likhet med arbetarna äro de *både* producenter och konsumenter. Det är alltså ägandeskapet, de ha intresse av att bevara. Detta ägandeskap är dock redan nu relativt — individuellt sett — och även om de ännu äga sin torva individuellt, så äro de detta till trots meddelägare i de stora jordbrukskooperativa försäljningsorganisationerna. Ur detta kollektiv kunna de knappast bryta sig och ändock hävda sig som självägande bönder. Dessutom måste man räkna med, att ägandeskapet för jordbrukets del i många fall delas mellan dem, som bruka jorden, och de bankintressen, som bruka jordbrukarna.

Det råder inget tvivel om, att det svenska jordbruket genomlever en tid av kollektivisering. Redan nu diskuteras man på sina håll bildandet av gemensamma ladugårdar och gemensam skötsel av åker- och betesmark. Men även fränsett dessa framtidsplaneringar försiggår det en kollektivisering, som ännu så länge kanske inte uppmärksammas i full utsträckning. Jordbruket har nu så gott som till hundra procent ordnat sin saluföring och produktförsäljning genom försäljningsorganisationer. Detta har lett fram till ett gemensamhets- eller beroendeförhållande mellan bönderna, som i mycket liknar kollektivism. Den enskilde bonden har praktiskt taget inte längre några möjligheter att bestämma priset på en saluförd vara; han kan knappast heller bryta sig ur försäljningskollektivet och gå sina egna vägar.

Varför acceptera inte då jordbrukarna och deras organisationer konsumentkooperationens påstående om, att konsumentkooperationen borde övertaga all produktion och driva denna i konsumenternas intresse, med den motiveringen att alla äro konsumenter? Och varför har man även på konsumentkooperativt håll börjat tala om producentintressen, när det gäller jordbrukarna?

Man kunde svara abstrakt på frågan med ett: därför att jordbrukarna äro producenter, så ha de helt naturligt också ett producentintresse. De ha för det första det intresset som jordbruksproducenter att få så pass mycket i ersättning för sin produktiva insats, att de kunna hävda sig som konsumenter. Detta skulle de väl kunna göra, även om konsumentkooperationen övertog produktionen av jordbruksprodukter genom att skapa sig fackliga intresseorgan. Men de ha också andra anledningar att försvara sig som producenter. De ha sin frihet som fria jordbrukare och sitt oberoende. De ha alltså inte endast ett rent ekonomiskt producentintresse utan samtidigt ett frihetligt intresse. Författaren till denna artikel diskuterade för någon tid sedan just dessa problem med en gammal kooperatör, som under hela sitt liv kämpat för konsumentkooperationen, men som på de senare åren i egenskap av jordbrukare kommit med i jordbrukarnas föreningsrörelse. På min fråga, varför han inte vidhöll sin gamla uppfattning och ansåg det riktigt, att konsumentkooperationen tog hand om all produktion, svarade han: "då bli vi jordbrukare ingenting annat än lönearbetare åt konsumenterna."

Där ha vi också det egentliga svaret. Bönderna vilja ha kvar sitt grepp om produktionen, därför att de bli någonting mer än lönearbetare, någonting mer än löneslavar. Deras ställning som människor är värdigare och deras liv blir innehållsrikare och djupare, när de som fria män fritt handha sina egna produktionsmedel.

Det är alltså i huvudsak detta intresse, som jordbrukarna inte vilja lämna ifrån sig, och det är också detta intresse, som man från konsumentkooperativt håll numera erkänner som berättigade produktionsintressen.

Till detta vilja vi så lägga den socialistiska reflexionen, att arbetarna i ett produktionsövertagande avse precis samma sak. Vi syndikalister vilja genom den industriella demokratin komma fram till ett tillstånd, där arbetarna i egenskap av producenter tillsammans äga och kontrollera arbetsplatserna och produktionsmedlen, därför att vi därmed komma ifrån löneslaveriets förhatliga och frihetskvävande system. Ett produktionsövertagande skulle gö-

ra också arbetarna till fria människor precis på samma sätt som bönderna.

Ännu en gång vilja vi emellertid slå fast: erkänner konsumentkooperationen jordbrukarnas sammanslutningar som producentkooperation, då måste den också erkänna arbetarnas socialistiska strävanden som uttryck för samma sak. Nu kan man visserligen påpeka, att böndernas organisationer bestå av ägande människor, som på ett traditionsbundet sätt köpt sina jordbruk och frivilligt satsat sin andel i de gemensamma organisationerna, men att arbetarna ingenting äga och för den skull intet ha att satsa; att arbetarnas produktionsövertagande inte bygger på inköp genom individuell kapitaltillskjutning utan på erövring och expropriation.

Mot detta argument ställa vi den traditionella socialistiska uppfattningen, att ägandeskapet bör tillhöra — och tillhör — dem, som producera. De socialiseringsförsök, som syfta till att överföra äganderätten till produktionsmedlen åt de verkliga ägarna — producenterna, arbetarna — borde därför kunna erkännas även av konsumentkooperationen. Ett erkännande av både producent- och konsumentkooperation måste också i sin tur leda fram till synnerligen egendomliga förhållanden. I och med att jordbrukarnas föreningsrörelse erkännes som en av kooperationens "tvenne skänklar", så få givetvis jordbrukarna en egendomlig särställning på arbetarnas bekostnad. Arbetarna erkännas icke som producenter, de bli i stället anställda inom konsumentkooperationen eller också inom vinstkapitalistiska företag. Deras uppgift blir fortfarande lönearbetarens, även om konsumentkooperationen övertager all produktion utom jordbruket. Man säger oss, att detta tillstånd är logiskt och tillfredsställande, därför att alla arbetare äro konsumenter. Men konsumenter äro ju också jordbrukarna? Förhållandet blir alltså det, att jordbrukarna — i egenskap av konsumenter — bli delägare i den av konsumentkooperationen bedrivna industriella produktionen och alltså arbetsgivare åt arbetarna, men samtidigt tillerkännas de rätten att som producentkooperatister själva handha och ordna sin egen ställning som producenter.

Vi kunna med bästa vilja i världen inte finna någon reson i ett dylikt tillstånd. Att arbe-

tarna räknas som enbart konsumenter, medan bönder och eventuellt några andra yrkesgränar räknas både som producenter och konsumenter, måste vara en fullkomlig felbedömning.

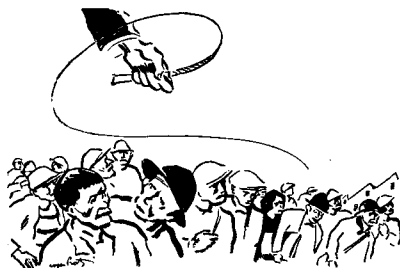
Däremot skulle de förslag från konsumentkooperativt håll om samägande — alltså ett gemensamt ägande av producentkooperation och konsumentkooperation — om det tillämpades även på arbetarna och deras socialistiska organisationer, vara en mycket acceptabel lösning av problemet. Ett av de argument, som riktas mot arbetarnas övertagande av produktionen, är ju det, att arbetarna dymedelst skulle kunna tillskansa sig orimliga inkomster på konsumenternas bekostnad. Detta argument skulle ju då elimineras. Detta samägande bleve i själva verket då ingenting annat än en välbehövlig växelverkan av kontroll från de samlade konsumenternas sida mot producenterna. Som konsumenter hade man alltså möjlighet att förhindra, att grupper av producenter gjorde sig vinster på det helas bekostnad, samtidigt som man i egenskap av producent hade full kontroll över den egna produktionen och arbetsplatsen.

Överhuvudtaget är hela den här debatten om konsument- och producentkooperation och om samägande mellan dessa båda kooperationsarter mycket intressant och den kommer kanske att för morgondagens värld visa sig ha den

mest fundamentala betydelse. Men den måste då fattas rätt och göras brukbar även för den stora grupp av producenter, som i dag representeras av den fackliga eller ekonomiska arbetarrörelsen.

I varje fall är det en mycket tilltalande tanke denna, att ett socialistiskt samhälle skulle kunna grundas på *trenne* skänkklar av kooperation: den konsumentkooperativa, den jordbrukskooperativa och den arbetarekooperativa. I ett dylikt tillstånd, som givetvis med all rätt gör skäl för benämningen socialistiskt, skulle ett frihetligt ekonomiskt system växa sig fram, som både eliminerade den kapitalistiska vinsthushållningen och överflödiggjorde den statens växande kontroll över näringslivet, som en statssocialisering med nödvändighet måste innebära.

Producentkooperationerna som saluförare av sina produkter och konsumentkooperationen som köpare i de samlade konsumenternas tjänst, skulle på ett tillfredsställande sätt ge erkännande åt människorna både som producenter och konsumenter. Inga producenter behövde då känna sig som beroende lönarbetare och inga konsumenter behövde riskera att uppskörtas av monopolhungeriga producenter. Inte heller vore det behövt med några restriktiva ingrepp i det ekonomiska skeendet. Det bleve ett kooperande mellan olika grupper på ett fullt frivilligt och federalt sätt.

De mänskliga rättigheternas pånyttfödelse

Av Karl Mörne

Det nittonde århundradet — som en gång tycktes framstå som de liberalistiska och socialistiska önskedrömmarnas och målsättningsarnas egen tid — är på väg att bli halvgammalt. Det har redan hunnit med två världskrig, under vilka, i mer eller mindre tydligt sammanhang, både demokratin och socialismen som samhällsform varit måltavlor; medan det andra och totala världskriget håller på att närma sig slutet, kan det emellertid fortfarande inte sägas, att folken ha lyckats smälta det förstas djupgående konsekvenser. Skulle de människor och rörelser, som för ungefär ett hundra år sedan kämpade för utvidgad demokrati, socialistisk arbetarrörelse, individens rättsskydd och samhällets garderande mot statens despotiska anspråk, kunna återuppträda och åse, hur "långt" människorna hunnit nu, skulle deras betyg troligen bli föga smickrande för oss. De skulle kanske, med de olika kollektivistiska massrörelserna inför ögonen, vilka med all sin "antikapitalistiska längtan" ändå bara råkat in i den totalitära statsdespotins återvändsgränd, vägra att längre tro och hoppas på det mångbesjungna Framsteget. Men de skulle å andra sidan kanske också — och ganska berättigat — tycka, att i vår tids kamp om samhällets demokratisering gårdagens stridsparoller gå igen.

När efter den ryska revolutionen år 1917 och därpå följande omvälvningar i andra länder, däribland Tyskland, revolutions- och omdaningshumöret ganska allmänt tycktes stiga

och lova framgång, hade den blotta kampen om de mänskliga rättigheterna, om social demokrati, och kampen mot lagens och statens orättvisa, mot socialreaktionära utsvävningar, förlorat i stridsvärde. Då sade man sig — med ett visst förakt för s. k. elementära sanningar och alltför småkurna reformsträvanden — vilja sträva efter högre mål. Då höll man på med en socialpolitisk *offensiv*, som lovade göra rent hus med reaktionen och med de traditionellt framstegsfientliga krafterna i det borgerligt kapitalistiska samhället. Socialismens revolutionära krafter, som hittills stått i skymundan och varit förvisade till skamvrån, trädde fram med vissa totalitetsanspråk. Den borgerliga revolutionen skulle omedelbart efterträdas av respektive kompletteras med den proletära. Demokratien och de mänskliga rättigheterna tycktes bara vara milstolpar på en utveckling, som satte rak kurs mot socialistisk fullbordan, det arbetande folkets klasslösa samhälle.

Vi närma oss med stora steg år 1950, men vi stampa skenbart på stället. Socialismen har återigen tvingats bli ett mera avlägset mål och demokratin, folkfrihetens förkovran, står än en gång på dagordningen — inte som bisak utan som en ytterst viktig första etapp på väg mot det rättvisa samhället. Utvecklingen har gått krokvägar, och även den revolutionära arbetarrörelsen tvingas anpassa sig till verklighetens långsamma och motsägelsefulla gång; detta särskilda "anpassningsfenomen" för de socialistiska strävandenas vidkommande berördes redan i Syndikalismens förra nr på ledande plats.

Den landsflyktige norske docenten Albert Brock-Utne har för någon tid sedan i en tidningsartikel sysslat med spørsmålet "Vad är demokrati?" Som en grundpelare för en — av samhällsmedborgarna ytterst noggrant övervakad — demokrati, som förtjänar namnet, anser han "fair play" vara, rent spel, och han förklarar, vad han menar med det:

Politiskt betyder fair play *yttrandefrihet och rättfärdig rättsbehandling*. Det är betecknande, att överallt, där demokratin bryter fram, börjar striden kring dessa båda principer. Först när yttrandefriheten är genomförd och rättslivet demokratiseras, så kommer resten

av sig själv. Då dröjer det inte länge, innan en rad andra av demokratins krav också genomförs. Men börjar man att inskränka yttrandefriheten och domstolarna inte längre kunna uppträda rättfärdigt, då bryter demokratin samman av sig själv, även om den har allmän rösträtt, parlamentarism och alla andra demokratiska härligheter. Det är om yttrandefriheten och domstolarna kampen egentligen står. Det är om dessa båda skansar, människan kämpat i årtusenden och även i fortsättningen skall kämpa.”

Det spelar ingen roll, säger Brock-Utne vidare, om de, som missbruka rättsväsendet, slå ifrån sig med demokratiska fraser, om de anse, att de stå på demokratiernas sida, om de ha inflytelserika ställningar. De ha helt enkelt inget sinne för verkligt demokratisk fair-play. Det bästa medlet att säkra demokratin ideologiskt efter kriget anser denne norrman vara en intensiv upplysningsverksamhet om väsentligheten av de demokratiska grundpelarna: ”Den som i handling uppträder mot dessa båda folkets friheter (yttrandefriheten och domstolarnas oväld) har därmed avslöjat sig som antidemokrat och han får då finna sig i att övertygade demokrater behandla honom efter förtjänst.”

Brock-Utne uppställer sålunda inte precis några formellt revolutionära krav och de se vid första ögonkast inte ut att vara behäftade med ”framstegets” djärva resning, eftersom man ju minns, att demokrater och socialister redan för hundra år sedan kämpat för ”frihet och rätt”. Och ändå har den besynnerliga utvecklingen — statsdespotins totalitära triumf över samhällets och människans befrielse — förlänat dessa krav en ny och säregen aktualitet. De mänskliga rättigheterna ha, som den sociala demokratins grundvalar, ånyo ställts i kampens centrum, varigenom det totala statsväldets och nazifascismens förmenta ensamrätt på nyordning gått i baklås. De socialistiska strävanden och rörelser inom arbetarvärlden, som icke tillfredsställts varken av det ryska samhällets terroristiska statssocialism eller av den socialdemokratiska ”välfärds”-staten med dess folkhemsideologi, kunna minst av allt sägas stå främmande för återupprättandet av de mänskliga rättig-

heternas frihetskrav. De gå utöver, vad det borgerliga samhället och dess aldrig så finurliga neokapitalistiska ”planekonomi” förmå. Det är särskilt viktigt att erinra om, att *arbetarrörelsens socialism föddes som en rörelse för realisandet av de mänskliga rättigheterna*, framhåller författaren Willi Strzelewicz, en landsflyktig tysk, i sin ganska nyligen utkomna, synnerligen gedigna och samvetsgranna bok ”Kampen om de mänskliga rättigheterna. Från den amerikanska oavhängighetsförklaringen till Atlantdeklarationen.”

Det är således fel att tro, att socialismen så att säga återgår till ett primitivt eller elementärt stadium, då den — efter det totalitära världets nedkämpande, vilket efter allt att döma ganska snart är att vänta — icke blott deltar i kampen om demokratins upprättelse utan söker leda den i en viss, arbetarklassens behov gynnande riktning. Genom att lidelsefullt hävda och fullt genomföra de mänskliga rättigheterna, som först på grund av det borgerliga samhällets försumlighet icke fått blomstra och sedan genom den totalitära, statscentralistiska regimens mellankomst blivit brutalt kvävda för att inte säga utrotade, kan den socialistiska arbetarrörelsen återigen bli en stormakt. *Rättslidelsen* är nämligen ingen blek ”ideologi”, det ha just de av nazismen förtrampade folken (man får hoppas även, i sinom tid, tyskarna själva!) fått nya lärdomar om. Det kan inte anses vara någon tillfällighet, att den av oss citerade norrmannen just framhäver rättssäkerheten och nedbrytandet av en farsartad, terroristisk domstolsverksamhet — justitieförbrytelseernas renodlande — som väsentliga demokratiska efterkrigsmål vid sidan om yttrandefrihetens återställande. Även Strzelewicz anmärker, att frågan om rätten till statlig våldsanvändning, statliga maktanspråk och statlig lagstiftning, d. v. s. frågan om betydelsen av ordet rätt i förbindelse med stat och lag, kommer alltid att förbli aktuell, ”så länge ordet rätt spelar en roll bland människor”. Men just genom att staten och de despoter och maktgalna politiker, som tillvillat sig regeringen, mycket ofta i historien iklätt sig det mycket tvivelaktiga *rättsanspråket på makt*, blev förhärjligandet av maktens, befallningens och lagens ordning ge-

nom namnet rättsordning ett ovillkorligt men framförallt mycket användbart medel för själva maktutövningen! Och vägen härifrån till rena godtycket blev sannerligen ej lång!

Genom de totalitära, statscentralistiska ideologiernas inträngande även i arbetarrörelsen — i ministersocialismens och senare i bolsjevismens skepnad — har både den ursprungliga känslan hos arbetarklassen för vad som är rätt och för politiskt rent spel onekligen försvagats. Sinnet för politisk demokrati och för individens frihet och självständiga initiativ även inom arbetarrörelsen har därigenom blivit avtrubbade. Människorätten och rättfärdighetsimpulsen har nog från början legat till grund för arbetarsocialismen och varit ett av de drivande motiven; i den första Internationalens invigningsadress kom trots Marx' motstånd denna sats in: "Internationalen betraktar det som varje människas plikt att kräva de mänskliga och medborgerliga rättigheterna ej endast för sig själv utan för var och en, som gör sin plikt." Någoting liknande förekom även i den tyska socialdemokratins annars marxistiska Erfurt-program år 1891. Strzelewicz uppehåller sig särskilt vid de starka strömningar inom den tidigare arbetarrörelsen, vilka stodo i spånt förhållande till idén om de mänskliga rättigheterna och ansågo den mer eller mindre blott utgöra humbug, spegelfäktande med ord, kulliss. Dessa tendenser gingo sålunda parallellt med den frihetligt-socialistiska uppfattningen, icke minst dess kritik av staten. Bolsjevismen har från början satsat på dessa skenbart överradikala tendenser, som i ordandet om de mänskliga rättigheterna bara sågo "en borgerlig fördöm" eller ett avskrivande av klasskampen. Framförallt de kollektivistiska åskådningar, som gävo klasskollektiven en dominerande roll och degraderade individerna till blotta verktyg och deras rättigheter till illusioner, spelade här en framträdande roll, säger den av oss citerade författaren, då han synar den ryska revolutionen i sömmarna. Visserligen är det i Sovjetförfattningen tal om de arbetande klassernas medborgerliga rättigheter, "men att det i sovjetpraktiken inte kan vara tal om att ta hänsyn till *de individuella frihetsrättigheterna gentemot statsmakten* hör till det ryska

statslivets mest påfallande egenskaper." På detta säregna område har den bolsjevikiska revolutionen i stället för att frigöra individen "fortsatt och delvis ytterligare stegrat de gamla statsdespotiska traditionerna i den ryska historien." Just den ryska utvecklingen har även, menar samme författare, givit en avgörande negativ lärdom: arbetarklassens makttillträde plus förståtligandet av produktionsmedlen betyder inte självklart de mänskliga rättigheternas förverkligande. Han kunde ha tillfogat: en statssocialism, vilken, samtidigt som den säger sig göra slut på klassamhället, förkväver ursprungliga fri- och rättigheter och avskiljer ett nytt ledareskikt från folket, duger inte. Även för Marx' medarbetare Friedr. Engels var staten, märk väl, bekännelsen, att samhället, invecklat i en olöslig motsägelse med sig självt, har klivit sig i oförsonliga motsatser, som det ej har makt att besvärja! Den nya ideologin *arbetarstat* har sedan, länge efter marxismens grundläggares död, visat sig utgöra en farlig återvändsgränd och på sina håll en tillgång för den totalitära statsdespotins säregna "socialistiska" målsättningar och metoder.

Att statens välde långtifrån är på avskrivning, har hela den nyare utvecklingen fram till det andra världskriget till fullo utvisat. Vare sig Ryssland efter kriget får det avgörande ordet eller det blir ett förenat anglosaxiskt-ryskt välde, måste man befara, att statens maktanspråk inte precis bli blygsammare. Redan nu, säger Strzelewicz mycket riktigt, gör hela rationaliseringen, centraliseringen och byråkratiseringen av samhället, både i den gamla och i den nya världen, intryck av en lavin, som är omöjlig att hejda, från vilket håll det vara må. *Denna process ökar statens betydelse, ansvar och maktmedel.*

Massvidskepseln, som går under beteckningen kollektivism (men i denna utformning bara är ett den statliga maktens påhäng), har nått otroligt långt i detta tidevarv. Aldrig skulle annars den totala staten ha kunnat gå så långt, som den har gjort, i fråga om sina undersåtars dels underkuvande dels kollektiva utslugning och mobilisering av deras arbetskraft. Men även på motsatt håll har den s. k. starka

staten, till och med den nationella staten, omhuldats på ett sätt, som låtit det nazistiska resonemanget sluta, där det "kommunistiska" började och omvänt. De totalitära, statsbejakande och staten förhållande ideologierna högerifrån och vänsterifrån möttes här i den gemensamma ansträngningen att — med olika utgångspunkter och ideologiska vapen — slå ned demokratin och folkfriheten. Att blunda för detta faktum är självbedrägeri. Bli inte rättskänslan och individens frihetsanspråk återställda, i och med att den beramade fredsplaneringen realiserar, är allt tal om "seger för demokratin" tomt prat. Den engelska satsen Charity begins at home har i detta sammanhang en oerhörd viktig och sannfärdig innebörd. Från liberalt-borgerligt håll har, liksom ett eko, docent Sundblom i tidskriften Samtid och Framtid uppställt den frågan: Stå vi i början eller vid slutet av en kollektivistisk period? Måhända är han alltför mörkrädd för en statssocialism i svensk ministersocialistisk regi, men hans undran är befogad: "Visar erfarenheten att samhällets övertagande av ansvaret och all makten bereder den enskilde verklig trygghet?" Han tror icke, att den nya ekonomiska politiken, efter kriget, kommer att vara kollektivistisk. Må vara, att den borgerliga liberalismens syn och krav på individualismens renässans ha sina skavanker — de äro bland annat behäftade med det felet, att de naturligtvis gilla den kapitalistiska samhällsordningen —, men även den socialistiska arbetarrörelsen bär på liknande farhågor. En socialist, som varken har ministersocialistiska eller bolsjevikiska glasögon på sig kan inte undgå att fråga sig, om inte de offer av individuell rätt och frihet, som koalitionen Staten-Planekonomin onekligen fordrar, betyda försakelser av alltför dyrbara grundvalar i det mänskliga samlivet. De mänskliga rättigheterna, som även Atlantdeklarationen säges omfatta, tycks här komma på skam. Man tar med den ena handen, vad man säger sig ge med den andra.

Man kan instämma i vad Strzelewicz skriver: "Den realistiska iakttagelsen av nuvarande förhållanden visar också, att motståndarna till en demokratisk organisation av samhället

i den människorättsliga uppfattningens anda ej äro att finna endast i de totalitära staterna och att dess anhängare ej finnas endast bland de allierade folken. De moderna tendenserna till planering och centralisering av samhället, statens ökade inflytande och maktmedlens större tekniska effektivitet ge motståndarna till den demokratiska rättsorganisationen i nästan alla länder en viss chans att upprätta en anti-demokratisk despoti." Denna fara "kommer att växa i samma grad som nödvändigheten att planera ingripanden och tendenserna att centralisera samhället växa, och den kommer att bestå, så länge mänskligheten ej funnit den praktiska lösningen på problemet att förena planeringen och den enhetliga utformningen med garantin för demokratiska rättigheter och friheter."

Vår tidskrifts läsare stå allra minst främmande för denna tankegång. Några mera omfattande illusioner om, att stormakternas kamp mot hitlerismen och den totala staten även innebär slutkapitlet för den antidemokratiska statsdespotins värde frodas säkert inte hos dem. Ordet rätt och rättvisa, säger den citerade författaren ännu, har en alltför viktig klang i den mänskliga historien, för att det fortfarande skulle överlätas åt politiska lidelsers godtycke och stora maktstriders blinda gång att fastslå dess betydelse och efter behag göra det tjänligt för partikulära intressen. "Den som har skrivit de mänskliga rättigheterna på sin fana, han har — om han vill vara ärlig — förbundet sig att använda ordet i en rationellt brukbar betydelse."

Just det. Även den totala statens tyska och ryska utformning gör anspråk på att förkroppsliga rättsstaten å en nationell socialisms vägnar. Undrar man, var människorätten, individens fri- och rättigheter ha hamnat, får man till svar om inte arkebusering så, i bästa fall, en ironisk axelryckning och en försåtlig polemik. Rättsbegreppet är grumlat. En rekonstruerat socialistisk arbetarrörelse måste ställa sig i täten, då det gäller kampen för det demokratiska rättssamhällets seger över statsdespotins mycket skiftande men alltid lika farliga sammansvärjning.

Freden måste byggas på folken

Av Karl Bondeson

Nationen är världsfredens förnämsta motståndare. Så sammanfattar Werner Aspenström sina synpunkter i en kritisk artikel mot tron på en på nationerna grundad ny fredsordning.

De enskilda människorna, betonar hr Aspenström, önska fred och avsky kriget, som raserar deras bofasta trygghet. Men summan av de enskilda människornas vilja är icke det avgörande. När staten kräver krig, marscherar folket upp och går i krig, oavsett om staten är folkstyrd eller ej. Rätten kan klart och tydligt vara på den andra krigförande partens sida, men det betyder ingenting, eftersom den brottsliga parten undanhåller den mobiliserade massan sanningen. Den framställer sitt anfallskrig som försvarskrig och vädjar till massans patriotism. Tyskland, som poserar som Europas försvarare, är ett exempel.

De flesta människor tro på möjligheten av en ordning, som ger fred i *framtiden*, men kravet gäller fred för *samtiden*. Det förefaller, som om man efter förra världskriget hade större tilltro till de världsfredsplaner, som då diskuterades, än de världsfredsplaner, som stormakterna nu uppenbarat för oss. Till och med en större del av det pacifistiska prästerskapet rekommenderade då Sverige en omedelbar avrustning. Nu, ett tjugotal år senare, har nationalismen ett så starkt grepp om människorna, att knappast någon räknar med den totala avrustningen som möjlig.

Det betecknande för det aktuella läget är tvärtom, att det snarast råder enighet om det motsatta alternativet, således om *väpnad fred*. Så länge man håller fast vid nationsbegreppet och försöker basera en fredsordning på statliga enheter, är också en nedrustning otänkbar. Man har låtit duperas sig av den fredsvilja, som fanns hos massan av de enskilda samhällsmedlemmarna i de olika länderna. Man trodde, att denna folkvilja automatiskt skulle manifesteras sig i nationernas politik. Man tog inte tillräcklig hänsyn till, att regeringarna ha organisatoriska maktmöjligheter att påtvinga folket sin vilja. Folkopinionens vilja till fred är en sak, landets utrikespolitik är en annan, kanske mestadels helt motstridande sak.

Man sysselsätter sig nu med ritningar till ny fredsordning. Många tänka sig en stormaktsallians, som så småningom kan byggas ut till ett nytt Nationernas förbund, och "att denna universella ordning tar sin begynnelse och utvecklas som de segrande makternas exekutiva organ". Andra tala om bildandet av ett "kärnförbund", som skall bevara freden åt världen. Ur nationell nyttsynpunkt är ett internationellt säkerhetssystem fördelaktigast. Men ur såväl social, ekonomisk som allmänpolitisk synpunkt borde för länge sedan kriget varit bannlyst och tvister mellan nationerna hänvisats till fredliga lösningar utan krig. Och likväl är det kriget, som ständigt åter kommit tillbaka. Nationerna ha icke tagit freden som viktigaste uppgift. De ha samt och synnerligen förberett sig på kriget och kriget har brutit ut. Nationerna ha värnat om sin partikularism, sina egoistiska intressen, sina kapitalistiska intressen, sin nationella stolthet, sin ära, sina nationella traditioner etc. Nationalismens självförhärligande tar sig hos stormakterna uttryck i materiell aggression och imperialism, hos de små nationerna i en defensiv men energisk uppslutning kring det andliga arvet under intensifiering av nationalmedvetandet.

Hur under dessa förhållanden freden skall kunna organiseras, är det problem, som diskuteras. Nationalkänslan, den nationella försvarsidén, bör sublimeras till en idé i solidaritetens tjänst, säger någon. Vissa vapen av offensiv karaktär, särskilt bombflyget, borde ute-

slutas ur de nationella rustningarna och reserveras för övernationella myndigheter, göras till ett överstatligt bestraffningsvapen. Här emot invända andra: "Kärleken till nationell oavhängighet är i varje stort land så stark, att den allmänna meningen föredrar krigsriskan, hur fasaväckande den än må vara, framför att bero av en internationell makt."

Denna känsla för nationell oavhängighet tillföres ständig näring ur misstroendet mot andra stater. Och denna känsla av misstroende kan aldrig bli en hållbar grundval för den sammanhållning, som är en internationell fredsorganisations förutsättning. Misstron kan aldrig sublimeras till tillit.

Finns det en obetingad tillit, ett förtroende utan reservation till den internationella fredsorganisationen och till de andra nationerna, då kunna nationerna helt avrusta. Då kan fredsorganisationen bli effektiv. Men finns inte denna tillit, utan misstroendet ständigt står på vakt, *då bibehålla nationerna en del av sin försvarsrustning och den internationella fredsorganisationen är redan från början dömd att bli ett fiasko.* Var och en kan konstatera, att det icke finns något internationellt förtroende. Misstroendet och misstilliten är för övrigt själva förutsättningen för den internationella tvångsorganisation, man tänker sig skapad. Tysklands militära resurser nedskrevos genom Versaillesfreden till blott 100,000 man. Man behövde dem mot den "inre fienden", mot den socialistiska arbetarrörelsen. Men detta embryo växte under freden ut till den väldigaste krigsmaskin, världen skådat intill krigsutbrottet.

Varken nedrustning eller upprustning utgör i sig själv någon fredsgaranti. Hr Aspenström formar nu denna tillspetsade sats: *Fred eller nationer.* "Så länge vi fasthålla vid nationsbegreppet och inte vill genom en kraftanstängning avstå från det mindre, det nationella, för det större, ett ovisst men utvecklingsbart internationellt fredstillstånd, så länge torde vi med jämna mellanrum få höra de 'naturliga' nationella 'organismernas' stämmor förenade till en tragisk krigssymfoni."

Vi skulle för vår del vara benägna att omforma satsen "fred eller nationer" till "fred eller stater". Ty det är dock staten och dess

våldsinstrument, som driver folken ut till krig mot deras vilja. Begreppet nation och begreppet stat äro ingalunda synonyma.

Men denna motsättning mellan folkens vilja till fred och de nationella regeringarnas styrelse av folken till krig ådagalägger, att folken äro mera humanitärt avancerade än regeringarna.

Denna folkens fredsvilja är så påtagbar, att den icke av någon ärlig iakttagare kan förnekas. Den har vuxit fram hos massorna trots den krigets tradition, som måste skapa krigsanda hos en del av mänskligheten. Man förhårligar kriget. Man dekorerar dess "hjältar". Man överhopar dem med utmärkelser och man ger dem privilegierade ställningar socialt och historiskt. I historieskrivningen förgudar man de krigiska daterna och man fullstoppar det uppväxande släktet med falska föreställningar om krigets storhet, höghet, ädelhet. Trots alla regeringarnas försök att till "landets försvar" skapa krigiska traditioner har likväl fredskärleken brutit igenom hos massorna och utkristalliserat en klar fredsvilja i strid med krigstraditionerna. Detta har varit folkens naturliga reaktion mot krigets grymhet och meningslöshet.

Detta faktiska förhållande kan inte rubbas av det inte mindre verkliga, att myndigheterna i tider av tillspetsade situationer med uppbringandet av alla slags propagandamedel och med hjälp av lögnen kunna förleda massorna till krigisk patriotism, som kan utnyttjas till angrepp. Men då sker detta alltid med hjälp av den föreställningen, att landet är hotat och fördelat.

Folkets inställning till freden är således mera avancerad än regeringarnas och statsstyrelsernas. *Därför måste en internationell fredsordning baseras och uppbyggas på denna folkens fredskärlek och icke på regeringarnas ständiga krigsberedskap.* Icke på ett nytt Nationernas förbund, icke på ett demokratiernas "kärnförbund" skall freden grundas, utan på folkens fredsvilja.

Alla de folkliga krafterna för fred måste samlas, sammanslutas, organiseras till en viljefast fredsfaktor. Här är det icke regeringarna, man kan vänta initiativ av. Regeringarnas uppgift är att organisera kriget. Folkens uppgift måste bli att organisera freden.

Ut över de nationella gränserna måste man knyta folken samman till aktiv samverkan. Alla ideella, ekonomiska, fackliga, politiska, kooperativa, kulturella, vetenskapliga sammanslutningar knyta redan nu internationella förbindelser med varandra. Läkare, författare, skådespelare, lärare, vetenskapsmän, ingenjörer etc. ha behov av internationell samvaro och samverkan för utbyttandet av erfarenhetsrön, för diskuterandet av idéer o. s. v. Den kooperativa verksamheten har för länge sedan byggt upp ett internationellt samarbete. Arbetarnas politiska, fackliga och ideella sammanslutningar samverka internationellt, så snart förhållandena äro sådana, att de därtill ha möjligheter. Det finns inte ett livets område, där inte de nationellt avgränsade människorna känna behov av internationellt tankeutbyte för vinnande av nya erfarenheter och utvecklingsbefrämjande idéer. Alla dessa folkliga organisationer och sammanslutningar av olika slag och olika kynnen tendera ständigt mot internationell samverkan. Detta innebär ingenting mindre än, att de börja lossa på de nationella banden, att deras tendens är att spränga den nationella insnörningen för att komma ut till den större internationella gemenskapen. Denna tendens till internationalism måste tillgodogöras för freden. Den kraft, som ligger i denna utveckling, måste samlas och samordnas från land till land. Fredsrörelsen måste bli en folklig angelägenhet av allra första rang. Inte bara speciella fredsföreningar utan alla folkliga sammanslutningar över huvud taget böra inordnas i fredssträvandena.

Om man erkänner, att det finns en dualism mellan folk och stat eller regering, om man erkänner, att freden måste baseras på folkens fredskärlek och att det icke är folken utan regeringarna och staterna, som mot folkens vilja eller genom folkens vilseledande tillgripa krig för slitandet av mellanfolkliga tvister, då måste man erkänna, att samverkan mellan folk-

liga sammanslutningar av alla möjliga slag icke bara måste vara helt fristående från regeringarna och helst också från partipolitiken, utan också måste vara beredd att bekämpa varje regering, även sitt eget lands regering, som driver en politik, som är farlig för freden. Detta har ännu icke gått upp ens för arbetarrörelsen i allmänhet.

Arbetarrörelsen som fredsfaktor gjorde bankrutt just därpå, att den satte solidariteten med det egna landets regering över solidariteten med mänskligheten. Den satte politiken över humanismen och nationalismen över internationalismen.

Den stora frågan för framtiden är den, om det skall bli möjligt att få massorna att inse nödvändigheten av att för fredens bevarande även bekämpa den egna regeringen, när den blir en fara för freden. Om det skall bli möjligt att få massorna att inse, att det finns något högre än lojaliteten mot och underkastelsen under det egna landets lagar, nämligen den internationella samverkan för fredens bevarande. Massornas laglydnad är den tillgång, på vilken en krigsviljande regering bygger sin politik. Ett folk, som icke har vilja att kasta laglydnaden överbord gent emot en regering, som styr det ut i krig, kommer alltid att förbli slaktboskap, en undergiven fårahjord, med vilken ingenting kan uträttas.

Men den internationella samfärdseln och samverkan mellan de olika folkgruppernas, yrkesgruppernas, vetenskapsmännens, konstnärernas och de olika ideella föreningarnas och intressesammanslutningarnas medlemmar måste med tiden kunna bryta ned den nationella egoismen och bygga upp en solidaritet, som skapar de nödvändiga förutsättningarna för freden mellan folken. Man måste kunna åstadkomma ett arbetsprogram, som förpliktar alla de internationellt samverkande grupperna till en sådan politisk verksamhet, som icke bara begränsar utan successivt förminskar rustningarna och som förpliktar folken till solidaritet för fredens skull.

*Varför tiger den
»kämpande demokratiska» pressen*

om

HARALD K. JOHANSENS BOK

DEN NORSKA TRAGEDIN

(Det politiske felttog om Norge sommeren 1940)

Från norskan av Lil Yunkers

VIVEKA HEYMAN skriver i Arbetaren:
"Vet jag någon bok som har något väsentligt att säga om vad som sker... Jag har faktiskt läst en sådan bok... **Den norska tragedin**... En sannfärdig och objektiv redogörelse... Den har inte blivit omnämnd, så när som på en utskällning i Sv. Morgonbladet... Den

ställer allting som är aktuellt just nu på sin rätta plats...

TROTS ALLT!: *Den norska tragedin* är en mycket överraskande bok... resultatet av ett omutligt sanningssökande... Man förstår så väl att den blivit förbigången med tystnad...

Ni måste läsa Den norska tragedin!

Pris häft. 4: —, inb. 6: —

I bokhandeln eller direkt från

FEDERATIVS FÖRLAG - Stockholm 1

I debatten om efterkrigsproblemen!

Lyssna till den partipolitiskt fria pressen!

ARBETAREN

SAC:s huvudorgan

Daglig nyhetstidning för hela landet

ARBETARENS EXPEDITION - STOCKHOLM 1

Box 413

Postgiro 1410

Prenumerationspris:

Per helår . . . Kr. 29:—

„ halvår. . . „ 14:50

„ kvartal . . . „ 7:50

„ månad . . . „ 2:75

NORRLANDSFOLKET

Daglig nyhetstidning för övre Norrland och
malmfälten

NORRLANDSFOLKETS EXPEDITION - KIRUNA

Postgiro 29089

Prenumerationspris:

Per helår . . . Kr. 15:—

„ halvår. . . „ 8:—

„ kvartal . . . „ 4:25

„ månad . . . „ 1:50

Anskaffa kommissionärer!

Prenumerera på närmaste postanstalt eller direkt!

SYNDIKALISMEN

SAC:s tidskrift — Ut kommer varannan månad (6 nr pr år)

Redaktion: Albert Jensen

Adress: Box 413, Stockholm 1

För manuskript och brev i redaktionsangelägenheter

Lösnummer 75 öre. Prenumeration: För helt år (6 nummer) Kr. 4:—.

Prenumeration sker genom ombuden eller direkt genom förlaget

För penningförsändelser, annonser, kommissionärvillkor och övriga expeditionfrågor till

FEDERATIVS FÖRLAG - Box 352, Stockholm 1 - Postgiro 1399